

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงปลายสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย คือตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 3 เป็นต้นมา ได้พบหลักฐานความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียโบราณซึ่งหมายถึงดินแดนในปัจจุบันของประเทศอินเดีย บังคลาเทศ ปากีสถานและบางส่วนของประเทศอัฟกานิสถาน ในอดีตเคยเป็นผืนแผ่นดินที่เรียกโดยรวมว่า อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ กับดินแดนทางฝั่งตะวันออกที่เรียกว่าสุวรรณภูมิซึ่งหมายถึง ดินแดนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อันประกอบไปด้วย ดินแดนในประเทศพม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม และมีดินแดนประเทศไทยอยู่ตรงกลาง จากหลักฐานความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสอง มีหลักฐานด้านเอกสารและหลักฐานด้าน โบราณคดี ซึ่งบอกเล่าว่ามีการติดต่อทั้งการแลกเปลี่ยนสินค้า และการเผยแพร่วัฒนธรรมและเผยแผ่ความเชื่อทางศาสนา

จากหลักฐานดังกล่าวยังนำมาสู่ข้อสันนิษฐานที่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างดินแดนทั้งสองเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับโลกทางฝั่งตะวันตก ซึ่งหมายถึงอินเดีย กรีก และโรมัน โดยเส้นทางหนึ่งที่ใช้มาตลอดคือเส้นทางบก หรือเส้นทางสายไหม สำหรับการค้าทางทะเลที่เริ่มขึ้นเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 3 ด้วยที่ตั้งของดินแดนสุวรรณภูมิตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างอินเดียและจีน ทำให้กลายเป็นชุมชนทางการค้าและเกิดเมืองท่าขึ้น สุวรรณภูมิยังเป็นดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยสินค้าต่างๆเป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากคำอธิบายในหลักฐานทางอินเดียเป็นจำนวนมากที่กล่าวถึงการเดินทางเข้ามาค้าขายเพื่อแสวงหาความร่ำรวย

จากหลักฐานด้าน โบราณคดีสามารถสนับสนุนข้อสันนิษฐานว่าความสัมพันธ์ระหว่างดินแดนต่างๆ ที่เข้ามาในสุวรรณภูมิ ดังที่พบภาชนะเครื่องปั้นดินเผาของโรมัน เหรียญกษาปณ์โรมัน เหรียญกษาปณ์อินเดีย โบราณวัตถุประเภทงาช้าง ลูกปัดชนิดต่างๆ เป็นต้น พบว่ามีการพบหลักฐานเหล่านี้กระจายทั่วไปในดินแดนไทย สินค้าที่มีความน่าสนใจในด้านของปริมาณการค้าพบคือ ลูกปัด ถือเป็นหลักฐานที่มีการกระจายตัวและพบมากกว่าหลักฐานชนิดอื่นๆ ซึ่งลูกปัดที่ทำจากวัสดุประเภทหิน

แก้ว เป็นสิ่งที่สูญสลายได้ยากตามธรรมชาติจึงทำให้ยังคงพบจำนวนมาก (ผาสุข อินทรารุช, 2542: 13-59)

หลักฐานทางโบราณคดีดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าบนภาคพื้นทวีปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สามารถเดินทางติดต่อกับดินแดนใกล้เคียงมานานไม่น้อยกว่า 5,000 ปีมาแล้ว เช่น ลูกปัดประเภทหินที่มีแหล่งผลิตจากดินแดนการค้าทางไกล โดยในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณชายฝั่งทะเลภาคใต้สมัยต่อมาได้มีการเดินทางติดต่อกับดินแดนที่ไกลขึ้น เช่น จีน อินเดีย ซึ่งได้ถ่ายทอดและนำเอาอารยธรรมสมัยประวัติศาสตร์เข้ามาสู่ดินแดนไทย หลักฐานทางโบราณคดีที่พบยังชี้ให้เห็นอีกว่ามีการติดต่อกับประเทศที่มีอารยธรรมแบบอินเดียและเมดิเตอร์เรเนียนมาก่อนสมัยที่พบหลักฐานการใช้ตัวหนังสือครั้งแรก (ธราพงศ์ ศรีสุชาติ, 2533: 4-23)

จากการสำรวจและขุดค้นแหล่งโบราณคดีต่างๆ ที่มีหลักฐานว่าเป็นเมืองโบราณหรือชุมชนที่ติดต่อกับพ่อค้าที่มาจากทางเรือ พบของใช้บางชนิดที่ไม่ใช้หรือไม่ปรากฏทั่วไปในท้องถิ่น ซึ่งสันนิษฐานได้ว่า ประการแรก อาจเป็นของติดตัวของพ่อค้าต่างชาติ อาจเป็นของใช้ส่วนตัว เครื่องราง ศาสนวัตถุ ตามความเลื่อมใสศรัทธาในลัทธิศาสนาต่างๆ ของเหล่านี้พบเป็นจำนวนน้อย ประการที่สอง เป็นบรรณาการซึ่งพ่อค้าต่างชาติคัดเลือก จัดสรร เพื่อมอบให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ควบคุม หรือผู้ปกครองเมืองท่า หรือชุมชนเจ้าของเมืองท่า เพื่อให้เจ้าถิ่นอำนวยความสะดวกในการประกอบการค้าของตน ประการที่สาม เป็นสิ่งที่ใช้เป็นสิทธิบัตรหรือใบเบิกทางการประกอบการค้า เช่น เครื่องหมายที่เป็นตราประทับต่างๆ ตลอดจนสิ่งที่เป็นสื่อหรือตัวกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้า เช่น เงินตรา และประการสุดท้าย เป็นตัวสินค้าที่พ่อค้าต่างชาตินำสินค้าที่เป็นผลผลิตจากท้องถิ่นหรือประเทศของตนหรือสินค้าของถิ่นอื่นๆ ที่ตนไปติดต่อแล้วนำไปใส่เรือเพื่อมาขายต่อ

หลักฐานโบราณคดีชี้ให้เห็นว่า การค้าทางทะเลระหว่างสุวรรณภูมิกับต่างชาติ สำหรับสุวรรณภูมิไม่เพียงมีสินค้าส่งออกเป็นเครื่องเทศและของป่าเท่านั้น แต่ยังมีแร่ธาตุและยังมีสินค้าสำเร็จรูป ซึ่งใช้วัตถุดิบที่มีแหล่งอยู่ในประเทศอีกด้วย สินค้าสำเร็จรูปเหล่านี้มีหลักฐานกลุ่มหนึ่ง คือ ลูกปัด ซึ่งพบเป็นจำนวนมากและทั่วไปในทุกพื้นที่ มีการใช้ในประเทศไทยมาตั้งแต่ปลายยุคหินใหม่ เรื่อยมาจนถึงยุคทวารวดี โดยลูกปัดที่พบจะมีลักษณะเป็นเนื้อที่ทำด้วยหินและแก้วสันนิษฐานว่ามีการนำเข้าเทคโนโลยีการผลิตจากอินเดียหรือตะวันออกเฉียงใต้แล้วมาผลิตที่นี้ แหล่งผลิตเพื่อเป็นสินค้าส่งออกมีหลายแห่ง ส่วนใหญ่พบหลักฐานในภาคใต้ เช่น เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพร ควบลูกปัด คลองท่อม จังหวัดกระบี่ และเหมืองทองเกาะคอเขา จังหวัดพังงา (อมรา ศรีสุชาติ, 2533: 24-34)

เมื่อมีการเปรียบเทียบแหล่งโบราณคดีที่มีการพบลูกปัดกับแหล่งโบราณคดีในยุคสมัยต่างๆ พบว่ายุคที่มีการพบลูกปัดมากที่สุดคือยุคสมัยทวารวดี ทั้งรูปแบบและจำนวน การวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาถึงการกระจายตัวของลูกปัดในสมัยทวารวดี โดยเลือกศึกษาทั้งลูกปัดที่นำมาจากต่างแดน ลูกปัดที่ใช้วัสดุนำเข้าจากต่างแดนแล้วนำมาขึ้นรูปเป็นลูกปัดในสมัยทวารวดี และลูกปัดที่ผลิตขึ้นในสมัยทวารวดี และนำเอาเทคโนโลยีจากต่างแดนโดยเฉพาะอินเดียโบราณเข้ามาใช้ในการผลิต นอกจากนี้ การพบลูกปัดจำนวนมากในประเทศไทย ทำให้ทราบว่ามีการใช้ลูกปัดในแหล่งวัฒนธรรมต่างๆ หลายแห่งด้วยกัน และมีมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์และมีการค้นพบเรื่อยมาทั้งลูกปัดที่ทำขึ้นเองและนำเข้ามาจากภายนอกทั้งทางทิศตะวันตก ทิศตะวันออก แล้วยังมีความหลากหลายของรูปแบบอีกด้วย

ลูกปัดในแบบของอินเดียที่ถูพบในแหล่งโบราณคดีของไทย ทำให้เชื่อได้ว่าสินค้าจากอินเดียแพร่กระจายในดินแดนสุวรรณภูมิมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และปรากฏมีจำนวนมากขึ้นในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย คือพุทธศตวรรษที่ 5-7 ซึ่งเป็นระยะที่กษัตริย์ราชวงศ์กุษาณะปกครองอินเดียตอนเหนือ (พุทธศตวรรษที่ 5-8) และมีกษัตริย์ราชวงศ์ศาควาหนะปกครองอินเดียภาคตะวันตก (พุทธศตวรรษที่ 4-8) ซึ่งเป็นช่วงที่อินเดียมีการติดต่อค้าขายกับอาณาจักรโรมันอย่างจริงจัง ทำให้มีนิคมการค้าและถิ่นฐานของชาวโรมันอยู่ตามเมืองท่าสำคัญของอินเดีย ด้วยเหตุนี้ สินค้าจากอินเดียที่ส่งมาขายยังเมืองต่างๆ ในแถบสุวรรณภูมิจึงมีสินค้าที่เป็นของอินเดีย คือ ลูกปัดหินคาร์เนเลียน ออเกต มีทั้งทำแบบเรียบและมีลวดลาย ส่วนสินค้าจากตะวันตกมีทั้งลูกปัดแก้วมีแถบสี ลูกปัดแก้วแบบมีตา ซึ่งทำให้แถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน (พลาคลิสัย สิทธิชัยกิจ, 2547: 110-111)

ยุคที่พบว่ามีลูกปัดมีบทบาทมากที่สุดคือยุคทวารวดี ซึ่งมีความน่าสนใจว่าลูกปัดมีบทบาทในชีวิตอย่างไรบ้าง เมื่อเริ่มต้นเพียงการพลิกมองลูกปัด (technological analysis) เป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้เห็นถึงร่องรอยของเทคโนโลยีในสมัยยุคหิน เช่น การเจาะรู ของลูกปัดที่เอียงไม่เท่ากัน มีรูไม่สม่ำเสมอ แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนสมัยก่อน (จุฬารัตน์ ผดุงชีวิต 2555) เพราะเพียงการเจาะรู ลูกปัดต้องอาศัยความรู้ในเรื่องของการควบคุมความร้อนในการหลอมลูกปัดขึ้นมา การควบคุมรูปทรง สี สัน ความหนืดของแก้วในการสรรสร้างรูปทรง ลวดลาย เส้นสี เมื่อพลิกมองลูกปัดโบราณที่มักจะทำจากหินและแก้วนั้น ในเบื้องต้นจะมองเห็นรูปทรง ลวดลาย และเส้นสีที่มีลักษณะความสวยงามตามแต่รสนิยมของผู้มอง แต่เมื่อมองลึกลงไปแล้วจะทำให้เกิดคำถามว่า ลูกปัดเหล่านี้มีหน้าที่ (functions) อะไรบ้าง ซึ่งลูกปัดเป็นหลักฐานทางโบราณคดีชิ้นสำคัญที่จะชี้ไปถึงหน้าที่ของการเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมในหลากหลายมิติ

ในบริบทของการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมสมัยทวารวดี การมองผ่านลูกปัดสามารถสืบย้อนไปได้โดยมองผ่านรูปทรง เส้นสี ที่ปรากฏภายนอก จากหลักฐานการค้นพบลูกปัดทวารวดีในประเทศไทย พบว่า ลูกปัดสมัยทวารวดี หรืออาจเรียกว่า “ลูกปัดทวารวดี” ที่พบคือลูกปัดหินและลูกปัดแก้วมีสีสันทันที่นิยมกัน 19 สี เช่น สีน้ำตาล สีหยก สีเหลืองสวางท สีน้ำเงิน เป็นต้น ซึ่งสีสันทันจะสื่อถึงความเชื่อมาแต่ครั้งโบราณกาลว่าเป็นเครื่องรางแห่งความรุ่งโรจน์ ร่ำรวย (จุฬารัตน์ ผดุงชีวิต 2555) ซึ่งจากตัวอย่างดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าลูกปัดทำหน้าที่ในการสื่อถึงความหมายทางสังคมและวัฒนธรรมได้ นอกจากนี้ จากหลักฐานทางโบราณคดีและการตีความของนักโบราณคดีสามารถอธิบายได้ว่า ลูกปัดมีการหน้าที่ของวัตถุที่มีหลากหลายมิติ ดังนี้

ประการแรก คือ ลูกปัด เป็น สัญลักษณ์ (signs) ที่แสดงถึงการจัดช่วงชั้นทางสังคม (social stratification) เนื่องจากลูกปัดบอกถึงรสนิยมของผู้สวมใส่ แสดงให้เห็นถึงการแบ่งชนชั้น วรรณะทางสังคม ดังหลักฐานหนึ่งที่ปรากฏว่า การพบ “เจ้าแม่โคกพนมดี”¹ โครงกระดูกสตรีที่พบลูกปัดนับแสนอยู่บนร่าง ที่อำเภอพนสนธิคม จังหวัดชลบุรี ทำให้เกิดข้อสันนิษฐานว่าหญิงที่ใช้ลูกปัดอาจมีสถานะทางสังคมในระดับสูงจึงจำเป็นต้องมีเครื่องประดับไว้สวมใส่ อย่างไรก็ตาม ในการสันนิษฐานที่รัดกุมขึ้นจากการขุดพบลูกปัดตามหลุมศพของเจ้าขุนมูลนายประเทศไทยและในพื้นที่อื่นๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ในแถบลพบุรีที่มีลูกปัดแก้วร้อยเรียงกันโดยมีอุบะ หรือจี้ตรงกลาง เป็นหินอาเกตหรือคาร์เนเลียน ทำขึ้นอย่างพิถีพิถัน สามารถสันนิษฐานได้ว่าผู้ใช้ลูกปัดนี้บ่งชี้ถึงชนชั้นวรรณะของผู้ตายว่าเป็นผู้มาจากชนชั้นสูงก็เป็นได้

ประการที่สอง คือ ลูกปัด มีการหน้าที่ถึงการปรากฏตัวของวัตถุที่ผ่านเรื่องราวต่างๆ ซึ่งอธิบายถึงความสัมพันธ์ของผู้คนในมิติทางเศรษฐกิจ ดังเช่น หลักฐานลูกปัดอินเดียในแหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดี แสดงให้เห็นถึงการเดินทางของลูกปัดที่ข้ามน้ำข้ามทะเลผ่านเส้นทางการค้า ซึ่งเข้ามามีบทบาทในการการค้าในฐานะของวัตถุแทนเงินตรา หรืออาจก่อให้เกิดกระแสความนิยมการประดับกายด้วยลูกปัด จึงเกิดแหล่งผลิตลูกปัดขึ้น เป็นอุตสาหกรรมการผลิตลูกปัด ดังที่พบแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย อาทิ แหล่งโบราณคดีลพบุรี แหล่งโบราณคดีคลองท่อม กระบี่ แหล่งโบราณคดีคูบัว จังหวัดราชบุรี เป็นต้น

ประการที่สาม คือ ลูกปัด ที่ใช้การหน้าที่ทางศาสนาและความเชื่อ มีการนำลูกปัดไปใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ความเชื่อ สวดมนต์ ทำสมาธิ และวิปัสสนา กระทั่งการถูกประดับด้วยลูกปัดในประติมากรรมต่างๆ สามารถอธิบายความหมายของการใช้ลูกปัดเป็นเครื่องสักการะสิ่ง

¹ “เจ้าแม่โคกพนมดี” เป็นชื่อสมมติตั้งขึ้นเรียก โครงกระดูกผู้หญิงอายุราว 3,000 ปีมาแล้ว ที่นักโบราณคดีขุดพบที่บ้านโคกพนมดี ต.ท่าข้าม อ.พนสนธิคม จ.ชลบุรี

ศักดิ์สิทธิ์ เป็นการหน้าที่ของลูกบิดที่แสดงให้เห็นว่าวัตถุสามารถเป็นเครื่องถ่ายทอดถึงความศรัทธา และแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในการหน้าที่ของลูกบิดเกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อนี้เอง ผู้วิจัยตั้งข้อสมมุติฐานได้ว่า เครื่องประดับในงานประติมากรรมที่เกี่ยวข้องในศาสนา อาทิ ประติมากรรมพระโพธิสัตว์ในศาสนาพุทธมหายานและเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ที่ปรากฏในสมัยทวารวดี วัตถุดังกล่าวอาจเป็น “ลูกบิด” ที่ประดับไว้ในรูปแบบต่างๆ ในงานประติมากรรม มีการหน้าที่แสดงถึงการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้วิจัยจึงมองเห็นว่าหากมีการสืบค้นในประเด็นดังกล่าว อาจเกิดความกระจ่างทางวิชาการในการทำหน้าที่ของลูกบิดในมิติทางศาสนาและความเชื่อมากขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษาประเด็นเกี่ยวกับลูกบิดในฐานะที่เป็นหลักฐานทางโบราณคดีที่สามารถบ่งชี้ถึงประวัติวัฒนธรรมทั้งด้านความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมต่างๆ ในยุคโบราณก่อนประวัติศาสตร์จนถึงยุคเริ่มแรกประวัติศาสตร์ และศึกษาลูกบิดในฐานะวัฒนธรรมทางวัตถุจะสามารถทำให้มองเห็นถึงรูปแบบความสัมพันธ์ทางการค้า ศาสนา และสื่อสัญลักษณ์ ที่แสดงความหมายทางสังคมวัฒนธรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และจะเป็นการขยายพรมแดนความรู้เกี่ยวกับลูกบิดที่สัมพันธ์กับการค้าและศาสนาระหว่างภูมิภาค จึงนำมาสู่การวิจัยเกี่ยวกับลูกบิด โดยพบในบริเวณเมืองท่าโบราณในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งพบหนาแน่นมากในประเทศไทยทั้งในเขตภาคกลางและภาคใต้ (ผาสุข อินทรารุช, 2548: 42) โดยใช้ลูกบิดเป็นสื่อกลางสำคัญที่จะช่วยไขข้อสงสัยเมื่อปลายยุคเหล็ก เรื่อยมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ 11-16 ช่วยในการนำมาสู่การอธิบายภาพสังคมวัฒนธรรมในอดีตถึงรูปแบบของความสัมพันธ์ด้านการค้าและศาสนาที่เกิดขึ้นระหว่างอินเดียโบราณกับพื้นที่เขตชุมชนโบราณทวารวดี

1.2 คำถามในการวิจัย

ลูกบิดสมัยทวารวดีที่พบในแหล่งโบราณคดีเขตภาคกลางและภาคใต้ของประเทศไทยสามารถอธิบายรูปแบบของความสัมพันธ์ด้านการค้าและศาสนาที่เกิดขึ้นระหว่างอินเดียโบราณกับพื้นที่ดังกล่าวได้หรือไม่ อย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.3.1 เพื่อทราบถึงรูปแบบของความสัมพันธ์ในด้านการค้าและศาสนาระหว่างชุมชนในอินเดียโบราณกับชุมชนทวารวดีในดินแดนไทย โดยศึกษาผ่านลูกบิดที่พบในแหล่งโบราณคดีเขตภาคกลางและภาคใต้ของประเทศไทย

- 1.3.2 เพื่อทราบผลของความสัมพันธ์ในด้านการค้าและศาสนาระหว่างชุมชนในอินเดียโบราณกับชุมชนทวารวดีที่เข้ามามีอิทธิพลในดินแดนไทย โดยศึกษาผ่านลูกปัดที่พบในแหล่งโบราณคดีเขตภาคกลางและภาคใต้ของประเทศไทย

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.4.1 ได้ทราบถึงรูปแบบความสัมพันธ์ ร่องรอยอารยธรรมที่แพร่กระจายจากอินเดียโบราณสู่สุวรรณภูมิในเขตพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้ของประเทศไทย โดยมีลูกปัดทวารวดีเป็นเครื่องมือในการศึกษา
- 1.4.2 ได้ทราบผลของความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนในอินเดียโบราณกับชุมชนทวารวดีที่เข้ามามีอิทธิพลในดินแดนไทย โดยมีลูกปัดทวารวดีเป็นตัวอธิบายความสัมพันธ์ว่ามีอิทธิพลและสะท้อนให้เห็นค่านิยม วิถีชีวิต การแบ่งชนชั้นในชุมชน และทำไมจึงมีการกระจายตัวของลูกปัดทวารวดีอยู่ทั่วไปในประเทศไทย โดยเฉพาะพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้ของประเทศไทย

1.5 ขอบเขตการวิจัย

หน่วยของการศึกษา คือ “ลูกปัด” กล่าวคือ ลูกปัดอินเดียที่นำเข้ามาโดยชาวอินเดียที่มาติดต่อกับดินแดนสุวรรณภูมิ โดยเฉพาะบริบทเขตวัฒนธรรมทวารวดีในเขตภาคกลางและภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งเมื่อมีการนำเข้ามาจำนวนมาก และขยายไปในหลายพื้นที่ของเขตวัฒนธรรมทวารวดี ลูกปัดเหล่านี้จึงถูกเรียกว่า “ลูกปัดทวารวดี”

สำหรับคำว่าลูกปัดทวารวดี สามารถตั้งข้อสมมุติฐานได้ว่ามีการแพร่กระจายวัฒนธรรมเข้ามาของอินเดีย และการรับวัฒนธรรมของคนพื้นเมือง ซึ่งอาจมีการผลิตหรือนำเข้าชิ้นส่วนมาประกอบเป็นลูกปัดประเภทต่างๆ โดยการแบ่งประเภทลูกปัดอินเดียที่นำเข้ามาแบ่งออกเป็นลูกปัด 2 ประเภทคือ ลูกปัดหินและลูกปัดแก้ว ซึ่งในการทำการสำรวจรายงานการขุดค้นในแหล่งโบราณคดี (site) ในเขตภาคกลางและเขตภาคใต้ของประเทศไทย สามารถที่จะใช้เป็นหลักฐานในการตรวจสอบสมมุติฐานได้และสามารถจะอธิบายถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างอินเดียโบราณกับชุมชนทวารวดีผ่านลูกปัดได้

1.6 นิยามศัพท์

ลูกบิด ที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ ให้ความหมายว่าหมายถึง ลูกบิดที่ทำจากหินมีค่ากึ่งอัญมณี แร่ที่มีค่าและแก้วที่มีการค้นพบในแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย อาจมีแหล่งผลิตอยู่ในประเทศไทยหรือผลิตจากแหล่งอารยธรรมอื่นๆ เช่น จากแหล่งอารยธรรมลุ่มน้ำสินธุ (สาธารณรัฐอินเดีย สาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน อัฟกานิสถาน) แหล่งอารยธรรมลุ่มแม่น้ำไนล์ (ประเทศอียิปต์) แหล่งอารยธรรมกรีและโรมัน กลุ่มประเทศอิสลามทางตะวันออกเฉียงกลาง เช่น แหล่งอารยธรรมเมโสโปเตเมีย ลุ่มแม่น้ำไทกริสและยูเฟรติส ซึ่งมีอายุตั้งแต่ยุคหินใหม่จนถึงยุคอาณาจักรทวารวดี

การกำเนิดลูกบิดแก้วในช่วงเริ่มต้น เกิดขึ้นจากการลองผิดลองถูกของช่างโบราณในการหลอมโลหะ และบังเอิญเกิดแก้วขึ้นเคลือบผิวโลหะก่อนในช่วงแรกๆ จนเมื่อช่างผู้ผลิตลูกบิดแก้วได้ค้นพบวัตถุดิบหลักรวมทั้งสนิมโลหะและแร่ต่างๆ ที่นำมาผสมทำให้เกิดสีสันต่างๆ แล้วจึงเกิดการประดิษฐ์ลูกบิดแก้วอย่างเป็นล่ำเป็นสัน เนื่องจากมีสีสันสวยงามกว่า มันวาวกว่าเมื่อนำไปปิดเงา หาวัตถุคิบบางกว่า และกรรมวิธีซับซ้อนน้อยกว่า ความนิยมลูกบิดแก้วจึงกระจายตัวไปพร้อมๆ กับลูกบิดหินในช่วงแรกของเส้นทางการค้า กระจายตัวทั่วมหาสมุทรอินเดียจรดแปซิฟิก เราจึงเรียกลูกบิดแก้วอินเดียนี้ว่า ลูกบิดแบบอินโด-แปซิฟิก (Indo-Pacific Beads) หรือ "ลูกบิดลมสินค้า" เนื่องจากความหาง่ายของเทคนิคในการผลิต รวมถึงวัตถุดิบ (บุญยฤทธิ์ ฉายสุวรรณ 2007 อ้างใน จิราพร เกียรติคุณมล 2555)

ลูกบิดลมสินค้า คือ ลูกบิดเป็นหนึ่งในสินค้านำเข้าที่ผลิตขึ้นโดยเทคโนโลยีที่ชาวอินเดียนำเข้ามาเผยแพร่ในดินแดนสุวรรณภูมิ ลูกบิดลมสินค้า เป็นการเรียกเพื่อบ่งชี้ถึงการเป็นสินค้านำเข้าเทคโนโลยีการผลิตมาจากอินเดีย ซึ่งลูกบิดลมสินค้ามีลักษณะพิเศษในด้านของวัสดุและรูปลักษณะ อาทิ ลูกบิดที่ทำจากเทคนิคพิเศษเช่นการฝังโลหะไปในเนื้อหินทำให้เกิดลวดลายต่างๆ เป็นต้น ซึ่งการพบลูกบิดลมสินค้าในบริบทเขตวัฒนธรรมทวารวดีในเขตภาคกลางและภาคใต้ของประเทศไทย แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างเมือง ซึ่งลูกบิดที่เป็นหนึ่งหลักฐานในสินค้านำเทคโนโลยีการผลิตเข้ามา เป็นโบราณวัตถุ ที่พบในรูปของสร้อย คัมพู กำไล แหวน แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการแต่งกายในสมัยทวารวดีที่ได้รับความนิยม และการนิยมลูกบิดนำเข้ามาเหล่านี้แสดงให้เห็นว่ามีการนำลูกบิดมาพร้อมกับลมสินค้าเป็นจำนวนมากและแพร่หลายในดินแดนสุวรรณภูมิ

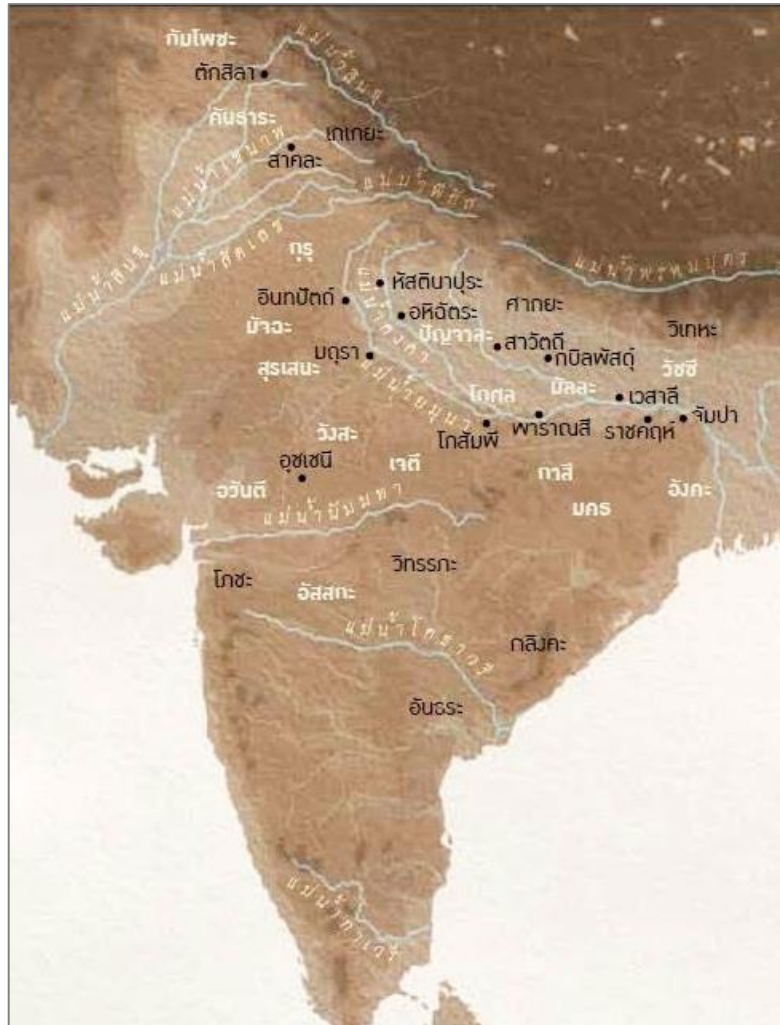
ลูกบิดทวารวดี ว่าหมายถึง ลูกบิดที่มีการค้าพบในแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ประเทศไทย ซึ่งทำมาจากวัสดุ 4 ประเภท ได้แก่ หิน โลหะ แก้ว และดินเผา โดยอาจมีแหล่งผลิตอยู่ในเขตประเทศไทยหรือผลิตจากแหล่งอารยธรรมอื่นๆ เช่น จากแหล่งอารยธรรมลุ่มน้ำสินธุ หรือแหล่งอารยธรรมอื่นๆ ดังที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งลูกบิดเหล่านี้มีอายุร่วมสมัยอยู่ในยุคอาณาจักรทวารวดี ที่ส่งผ่านข้ามอ่าวเบง

กอลมายังดินแดนไทยในปัจจุบัน ในอีกลักษณะหนึ่ง ลูกปัดที่พบในแหล่งโบราณคดีในพื้นที่ประเทศไทยอาจเป็นลูกปัดที่ถูกผลิตขึ้นในสมัยทวารวดี โดยการรับเอาเทคโนโลยีการผลิตหรือการนำเอาวัตถุดิบจากดินแดนห่างไกลตามที่แตกต่างกัน เข้ามาผลิตเป็นลูกปัดในดินแดนประเทศไทย

อินเดียโบราณ ในเอกสารโบราณ กล่าวไว้ว่าคือดินแดนในปัจจุบันของประเทศอินเดีย บังคลาเทศ ปากีสถาน และบางส่วนของประเทศอัฟกานิสถาน ในอดีตเคยเป็นผืนแผ่นดินที่เรียกว่าอินเดียหรือชมพูทวีป ตามที่มีบันทึกไว้ในเอกสารต่างๆ โดยดินแดนแห่งนี้เป็นแหล่งอารยธรรมสำคัญของโลกโดยเฉพาะด้านปรัชญา ความเชื่อ ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ได้มีการส่งผ่านมายังดินแดนอื่นๆ ใกล้เคียง โดยเฉพาะดินแดนฝั่งตะวันออกของมหาสมุทรอินเดียหรือที่ตามบันทึกโบราณต่างๆ เรียกว่าสุวรรณภูมิ

อินเดียโบราณ หรือ ชมพูทวีป แบ่งเป็น 16 แคว้น นับจากตะวันออกขึ้นไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ คือ อังคะ มทร กาสี โกศล วัชชี มัลละ เจติ วังสะ กุรุ ปัญจาละ มัจฉะ สุรเสนะ อัศสกะ อวันตี คันธาระ กัมโปชะ ใน 16 แคว้น บางแคว้นสูญสิ้นหรือกำลังเสื่อมอำนาจ บางแคว้นมีชื่อเสียงหรือกำลังเรืองอำนาจขึ้นมา โดยเฉพาะแคว้นที่มีอำนาจสูงสุดคือ มทร ตามภาพที่ 1.1

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 1.1 แผนที่ชมพูทวีป แสดงที่ตั้งของแคว้นต่างๆ
ที่มา: จากกาลานุกรม พระพุทธศาสนาในอายุธรรมโลก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

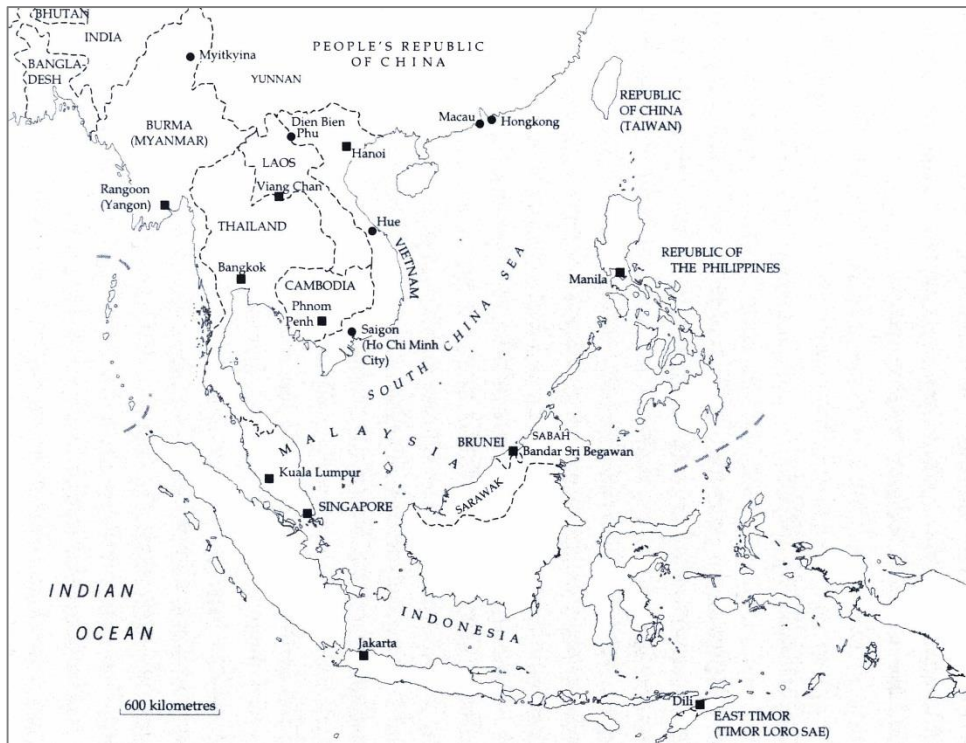
สุวรรณภูมิ หมายถึงดินที่ตั้งอยู่บนเส้นทางการค้าระหว่างชายฝั่งมหาสมุทรอินเดียและฝั่งอ่าวไทย ครอบคลุมพื้นที่ประเทศพม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม โดยมีพื้นที่ประเทศไทยอยู่ตรงกลาง อย่างไรก็ตามก็ตี ยังมีการถกเถียงการกำหนดความหมายเกี่ยวกับสุวรรณภูมิอย่างกว้างขวาง กระนั้นก็ดี ผู้วิจัยได้พิจารณาจากการตั้งข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับดินแดนสุวรรณภูมิ ดังที่ผาสุข อินทราวุช ได้เสนอไว้ 3 ประเด็น คือ ประเด็นแรก สุวรรณภูมิ หมายถึง ดินแดนที่อุดมไปด้วยแร่ทองคำ เนื่องจากทองคำ เป็นแร่ธาตุหายาก ดังนั้น เมื่อข่าวลือว่ามีทองคำในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้พ่อค้าต้นตอที่จะเดินทางมาค้าขายเพื่อแสวงหาทองคำ ประเด็นที่สอง เป็นดินแดนที่มีแหล่งผลิตเครื่องใช้สำริดที่มีส่วนผสมของดีบุกในปริมาณสูง ทำให้มีวัตถุดิบสีเหลืองคล้ายสีทอง ซึ่งเป็นที่นิยมของชาวอินเดีย และ ประเด็นที่สาม อาจสื่อความหมายเชิงเปรียบเทียบว่าหมายถึงดินแดนที่อุดมไปด้วยทรัพยากรต่างๆ

โดยเฉพาะ เครื่องเทศและของป่า ซึ่งจัดเป็นสินค้าที่มีราคาแพง ดังนั้น เมื่อพ่อค้าได้เดินทางมาค้าขาย ในบริเวณนี้แล้วจะร่ำรวยกลับไป จึงเปรียบว่าเป็นดินแดนแห่งทอง

แม้ว่าจะมีหลักฐานทางด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ วรรณกรรม และหลักฐานอื่นๆ แต่ก็ยังไม่ ข้อสรุปที่แน่ชัดถึงความหมายที่แท้จริงของสุวรรณภูมิ จึงยังเป็นข้อเสนอนักวิชาที่ยังไม่ได้รับการ ยอมรับทั่วไป อย่างไรก็ตาม ก็พอจะสรุปเป็นเบื้องต้นได้ว่า สุวรรณภูมิประกอบไปด้วย ดินแดนที่เป็น ภูมิภาคพื้นทวีปของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปัจจุบันอันประกอบไปด้วยประเทศพม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม และมีพื้นที่ของประเทศไทยอยู่ตรงกลางของสุวรรณภูมิ (ผาสุข อินทราวุธ, 2548) ดังนั้น จึงสรุปว่า สุวรรณภูมิ สื่อนัยความหมายเป็น 2 ลักษณะ คือ ประการแรก คือ ดินแดนที่อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่มีมูลค่าสูงในเวลานั้น สามารถทำให้ผู้ที่เข้ามาติดต่อค้าขายด้วยร่ำรวยจาก การค้าทรัพยากรจากภูมิภาคนี้ ยกตัวอย่างเช่น เครื่องเทศต่างๆ และของป่า และประการที่สอง คือ ดินแดนที่ถูกทำให้เชื่อว่ามีทองคำ หรือแร่บางชนิดที่มีสีเหลืองคล้ายทองและมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หมายถึงดินแดนที่อยู่ระหว่างประเทศจีนและประเทศอินเดียปัจจุบัน ได้แก่ ประเทศพม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และบรูไน ดินแดนเหล่านี้ในอดีตเรียกกันหลากหลายชื่อ เช่น เอเชีย ดินแดนมรสุม เนื่องจากสภาพภูมิอากาศแบบ ลมมรสุม ซึ่งมีความสำคัญต่อดินแดนแถบนี้ และนิยมเรียกกันในหมู่นักภูมิศาสตร์ ซึ่งมีการรวม ดินแดนศรีลังกา อินเดียไกล หมู่เกาะอินเดียตะวันออกเฉียงและสุวรรณภูมิ เป็นต้น (บังอร ปิยะพันธุ์, 2537: 1)

สำหรับคำนิยามที่ได้รับการอ้างอิงในทางวิชาการคือ คำนิยามของดีจีอี ฮอลล์ ให้คำจำกัดความว่า เป็นประเทศบนแถบแผ่นดินใหญ่ คือ พม่า ไทย ลาว กัมพูชา เวียดนาม มาเลเซีย รวมทั้งหมู่เกาะใหญ่ ทั้งสอง คืออินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ อย่างไรก็ตาม ฟิลิปปินส์ไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์เอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้มากนัก กระทั่งสเปนเข้ามายึดครองครอบครองในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 13 (ฮอลล์ ดี จี อี, 2526: 1-2)

ภาพที่ 1.2 แผนที่ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
ที่มา: <http://www.southchinasea.org/maps/legal-and-political-maps/>

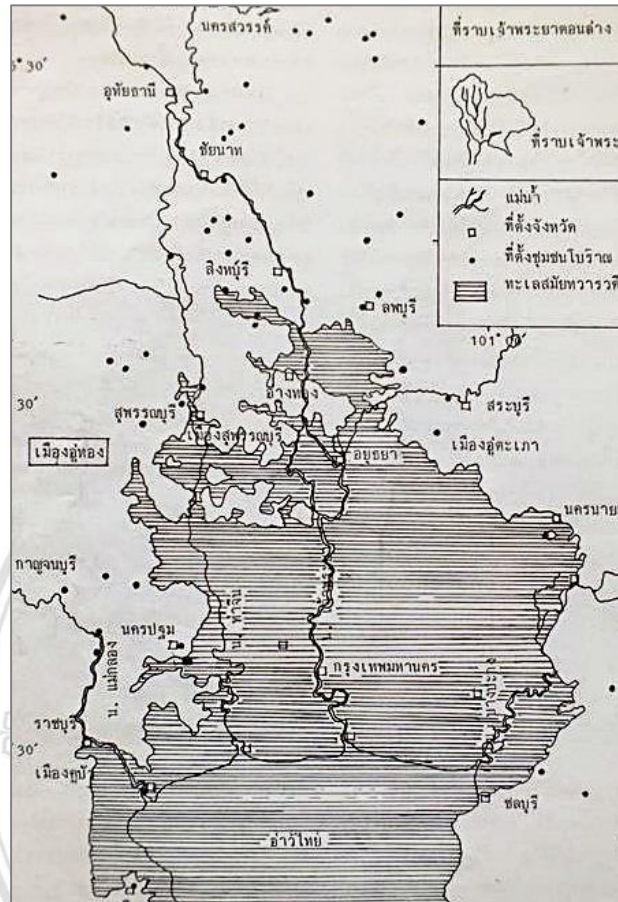
ทวารวดี กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 11-16 จากหลักฐาน 2 ประเภท คือ หลักฐานที่เป็นจารึก ได้มีการค้นพบจารึกที่เกี่ยวข้องกับสมัยทวารวดีหลายแห่ง เช่น แหล่งโบราณคดีภาคกลาง พบที่ราชบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี นครสวรรค์ ลพบุรี และกาญจนบุรี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดกาฬสินธุ์ จารึกเหล่านี้จารึกด้วยภาษาบาลี สันสกฤต และภาษามอญ ส่วนหลักฐานที่เป็นโบราณวัตถุ โบราณสถาน โดยส่วนใหญ่เป็นศิลปะที่เกี่ยวข้องในพุทธศาสนาทั้งสี่ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากอินเดีย คือ ศิลปะแบบคุปตะ และศิลปะหลังคุปตะ ซึ่งแผ่เข้ามาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 9-10 หลักฐานด้านโบราณวัตถุและโบราณสถานที่สำคัญ ได้แก่

สถาปัตยกรรม เช่น เจดีย์ ที่นิยมทำเจดีย์ที่มีแผนผังที่เป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส หรือสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีการขอมุมอย่างได้ระเบียบหรือรูปแปดเหลี่ยมด้านเท่าขอมุม ตกแต่งด้วยลวดลายดินเผา ส่วนมากมักทำด้วยอิฐที่ผสมแกลบ ส่วนสถาปัตยกรรมมีทั้งแบบโอคว่าและเป็นบาตรคว่ำที่ปล้องไฉน ทำเป็นแผ่นชั้นขึ้นไป ส่วนบนสุดเป็นเม็ดน้ำค้างกลม นิยมทำด้วยอิฐ

ประติมากรรม ปรางค์หลักฐานมากมาย ได้แก่ ประติมากรรมปูนปั้น ที่เป็นลวดลายประดับฐานสถาปัตยกรรม ซึ่งลวดลายประดับฐานสถาปัตยกรรม โดยมากมักเป็นภาพแสดงเรื่องราวชาดกลวดลายใช้ประดับส่วนมากเป็นลาย กุฑู ซึ่งเหมือนลายในศิลปะอินเดียแบบคุปตะ และสำหรับหลักฐานที่เกี่ยวกับภาชนะดินเผา และลวดลายบนภาชนะดินเผาในศิลปะแบบทวารวดีโดดเด่น คือลายรูปคน รูปสัตว์ เช่น หงส์ ช้าง และลายที่เป็นรูปดอกไม้ในกรอบสี่เหลี่ยม ซึ่งเหมือนกับศิลปะอินเดียแบบอมราวดี (พุทธศตวรรษที่ 6-9) และแบบคุปตะ(พุทธศตวรรษที่ 11-13)

ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของสมัยทวารวดี จากร่องรอยหลักฐานทางโบราณวัตถุ พบว่ามีประติมากรรมดินเผา และเครื่องประดับ แสดงให้เห็นว่าคนสมัยทวารวดีมีใบหน้ากลมและหน้ารูปเหลี่ยม ริมฝีปากหนา บางคนผมหยิก ทั้งชายหญิง ทรงผมที่แปลก สวมตุ้มหูเป็นห่วงโต บางคนสวมสร้อยคอหรือห่วงเงิน บ้างใช้ลูกปัดมาประดับกาย นุ่งผ้าโจงกระเบน มีสายคาดที่เอว สวมแหวนทำด้วยสำริด หัวแหวนมีทั้งธรรมดาและมีตรา ยานพาหนะดูจากภาพปูนปั้น พบว่ามีทั้งสำเภา ช้าง ม้า ใช้ค้าขายกับต่างประเทศ เพราะพบลูกปัดมิตา (eye-beads) เป็นของที่นำมาจากเมืองจีนหรือประเทศแถบเมดิเตอร์เรเนียน (บังอร ปิยะพันธุ์, 2537: 37)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 1.3 แผนที่ตั้งการกระจายตัวของเมืองโบราณสมัยทวารวดี
ในเขตภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย
ที่มา: <http://www.oknation.net/blog/veerasakt1/2011/11/07/entry->

1.7 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดระเบียบวิธีวิจัยรวมถึงข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องมาศึกษาโดยเป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐาน โบราณคดี ซึ่งวิธีการดำเนินการวิจัยคือการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาครั้งนี้ให้ความสำคัญต่อข้อมูลทางโบราณคดี

เอกสารที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้เอกสารชั้นต้น (Primary Sources) เช่น รายงานการขุดค้นในแหล่งโบราณคดีสมัยทวารวดีในพื้นที่ภาคกลางและภาคใต้ของประเทศไทย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับสมัยทวารวดี วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับลูกปัด

เอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) เช่นการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับลูกปัด เอกสารที่เกี่ยวข้องกับยุคทวารวดี เอกสารเกี่ยวกับอินเดียโบราณบทความ การสัมภาษณ์บุคคลที่ศึกษาเกี่ยวกับลูกปัดในสมัยทวารวดี

1.8 แนวคิดทฤษฎี

1.8.1 แนวคิดทฤษฎีประวัติวัฒนธรรม

ประวัติวัฒนธรรม ก็คือการสร้างหรือจัดลำดับวัฒนธรรมของมนุษย์ตามเวลาหรือความเก่าแก่ บรูซ ทริกเกอร์ (1984) กล่าวว่ากระบวนการที่ค้นแนวประวัติวัฒนธรรมในงานโบราณคดีมีลักษณะเด่น 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง นักโบราณคดี แนวทางนี้ต้องการกำหนดหรือชี้ให้เห็นวัฒนธรรมทางโบราณคดีแต่ละวัฒนธรรม และใช้หน่วยวัฒนธรรมนี้ในการสร้างลำดับสมัยวัฒนธรรม (cultural sequence) ประการที่สอง นักโบราณคดีในแนวนี้หลายคนมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในวัฒนธรรมต่างๆ ที่จัดลำดับไว้แล้วให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และประการที่สาม กระบวนการที่ค้นประวัติวัฒนธรรมมักจะทำให้ความสำคัญหรือเน้นย้ำการแพร่กระจายวัฒนธรรม (diffusion) และการอพยพเคลื่อนย้าย (migration) อย่างไรก็ตาม นักโบราณคดีบางคนเสนอเพิ่มเติมว่า การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ (invention) ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมตามแนวคิดประวัติวัฒนธรรม

วัฒนธรรม ตามความหมายทางมานุษยวิทยาที่นักโบราณคดีนำมาใช้ ตามความคิดของไทเลอร์ให้คำจำกัดความไว้ก็คือ “ทุกสิ่งทุกอย่างที่รวมถึงความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ คุณธรรม จริยธรรม กฎหมาย ประเพณี และความสามารถและอุปนิสัยต่างๆ ที่มนุษย์ในฐานะสมาชิกของสังคมได้รับมา” (ยศ ตันตสมบัติ, 2544) นักโบราณคดีพยายามพรรณนาวัฒนธรรมโดยสืบย้อนเวลาไปให้ไกลที่สุดเท่าที่จะทำได้ นักโบราณคดีเริ่มจากการจัดลำดับวัฒนธรรมต่างๆ ในระดับท้องถิ่นก่อน แล้วจึงสร้างลำดับวัฒนธรรมในระดับภูมิภาคจากชุดลำดับวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น (local sequences)

กระบวนการที่ค้นประวัติวัฒนธรรมมีวิธีการศึกษาหลัก คือการแพร่กระจาย (diffusionism approach) วัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมมีลักษณะเฉพาะและวัฒนธรรมหลักๆ มีจุดเริ่มต้นที่ใดที่หนึ่งแล้วแพร่กระจายไปยังที่อื่นๆ วิธีการศึกษาการแพร่กระจาย (diffusionism approach) การศึกษาประวัติวัฒนธรรมโดยวิธีนี้เริ่มต้นในยุโรปราวปลายศตวรรษที่ 19 นักวิชาการที่ใช้วิธีการศึกษาแนวนี้มีหลายคนที่มีบทบาทเด่น ได้แก่ ฟรีดริช ราทเซล นักชาติพันธุ์วิทยาชาว

เยอรมัน ฟรานซ์ โบแอส นักมานุษยวิทยาอเมริกัน กุสตาฟ ออสการ์ มอนเตเลียส นักโบราณคดีชาวสวีเดน และเซอร์ ฟลินเดอร์ส เพทรี นักอียิปต์วิทยาชาวอังกฤษ เป็นต้น นักวิชาการเหล่านี้ไม่เชื่อในทฤษฎีวิวัฒนาการที่ดาร์วินเสนอ เพราะพวกเขาพยายามค้นหารูปแบบของลักษณะบางอย่างของวัฒนธรรม (cultural traits) ที่อาจสืบทอดมาถึงกลุ่มชนรุ่นหลังตามแนวคิดทฤษฎีวิวัฒนาการ แต่ไม่พบลักษณะเช่นนั้นและพวกเขาเชื่อว่าวัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมมีลักษณะเฉพาะ และวัฒนธรรมหลักมีจุดเริ่มต้นที่ใดที่หนึ่งแล้วแพร่กระจายไปยังที่อื่นๆ โดยอาจจะผ่านการอพยพเคลื่อนย้ายของประชากร หรือผ่านการแพร่กระจายความคิดก็ได้

กราฟตัน สมิท นักมานุษยวิทยาชาวอังกฤษเสนอว่าพัฒนาการทางวัฒนธรรมระยะแรกมีกำเนิดที่อียิปต์ก่อนจะแพร่กระจายไปยังที่อื่นๆ ในโลก นักโบราณคดียุโรปบางคน เช่น กอร์ดอน ไชด์ ได้ถกเถียงและเสนอว่า อนุสาวรีย์หินขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่เหนือหลุมฝังศพ ก็คือพีระมิดแบบหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ต่อมาก็มีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีมากขึ้น และนักโบราณคดีเริ่มมองเห็นความแตกต่างของรูปแบบและประเภทโบราณวัตถุ และโบราณสถานที่พบในโลกเก่าและโลกใหม่ จึงมีข้อสรุปใหม่ว่า วัฒนธรรมบางแห่งมีพัฒนาการขึ้นมาอย่างอิสระ ไม่ได้มาจากที่อื่น

เทคนิควิธีการศึกษาการแพร่กระจายทางโบราณคดี คือการสังเกตและบันทึกความหลากหลาย (variations) ของโบราณวัตถุในแง่รูปร่างและการตกแต่ง แล้วจัดประเภทต่างๆ จากนั้นจึงแบ่งประเภทตามลำดับอายุสมัย และการจัดจำแนกหน่วยวัฒนธรรม (classification of cultural units) เป็นอีกวิธีหนึ่งในการพรรณนาประวัติวัฒนธรรมต่างๆ การจัดจำแนกหน่วยวัฒนธรรมต้องการชี้หรือกำหนดวัฒนธรรมต่างๆ จะทำให้มองเห็นวัฒนธรรมในมิติต่างๆ เช่น การติดต่อ การปะทะสังสรรค์ หรือแม้แต่การหุบยืมวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้เราเข้าใจวัฒนธรรมและมนุษย์มากขึ้น

1.8.2 แนวคิดทางโบราณคดีเชิงทฤษฎีหน้าที่นิยม

สว้าง เลิศฤทธิ อธิบายถึงแนวทางการศึกษาโบราณคดีตามทฤษฎีหน้าที่นิยม (functionalism) เป็นการศึกษารูปแบบโบราณวัตถุจากการมองว่า โบราณวัตถุเป็นผลผลิตทางประวัติศาสตร์ของมนุษย์แต่ละยุคแต่ละสมัยมาเป็นการพิจารณาโบราณวัตถุในฐานะที่เป็นพฤติกรรมของมนุษย์ (artifact as behavior) กล่าวได้ว่า นักโบราณคดีตามแนวคิดทฤษฎีหน้าที่นิยมเชื่อว่า โบราณวัตถุเป็นหลักฐานที่ใช้อธิบายวัฒนธรรมของมนุษย์ในอดีตได้ (culture as

reflection in artifacts) ซึ่งต่างจากมุมมองที่ว่าโบราณวัตถุเป็นวัฒนธรรมในตัวเอง (artifacts as culture) (สว้าง เลิศฤทธิ์, 2547: 91-94)

ในงานวิจัยนี้ ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดทฤษฎีหน้าที่นิยามมาพิจารณาถึงหน้าที่ของลูกปัดอินเดียที่พบในเขตวัฒนธรรมทวารวดีว่าสามารถที่จะอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างอินเดียกับชุมชนทวารวดีได้อย่างไร โดยมุ่งเน้นพิจารณาแนวคิดการศึกษาโบราณวัตถุในฐานะที่เป็นสื่อบอกพฤติกรรมของมนุษย์ (artifacts as behavior) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์หน่วยการศึกษา นี้คือ “ลูกปัด”

แนวคิดทฤษฎีหน้าที่นิยามมีแนวทางการศึกษาหลักแบ่งตามแนวทางการศึกษาได้เป็น 2 แนวทาง คือ การศึกษาโบราณวัตถุในฐานะที่เป็นสื่อบอกพฤติกรรมของมนุษย์ (artifacts as behavior) การศึกษาในแนวทางนี้แบ่งย่อยออกได้ 2 มุมมอง คือ (1) การศึกษาในแนวทางการความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบและหน้าที่ (form and function) และ (2) การศึกษาบทบาทหน้าที่ที่สัมพันธ์กับบริบทต่างๆ (context and function) มีรายละเอียด ดังนี้

การศึกษาในแนวทางการความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบและหน้าที่ (form and function) มักใช้ในการอธิบายความหลากหลายของโบราณวัตถุที่มีรูปทรงแตกต่างกัน ประเภทของโบราณวัตถุที่มีผู้ศึกษาในแนวนี้น่ามากที่สุด ได้แก่ เครื่องมือหิน และเครื่องปั้นดินเผา โดยมีแนวคิดพื้นฐานที่ว่า รูปทรงของโบราณวัตถุแต่ละชนิดถูกทำขึ้นอย่างตั้งใจให้ทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งเป็นการเฉพาะ ตัวอย่างเช่น เดวิด ฮาลลิ ศึกษาเครื่องปั้นดินเผาในตะวันตกเฉียงเหนือของรัฐจอร์เจีย แล้วพบว่าภาชนะดินเผารูปทรงต่างๆ มักถูกใช้งานแตกต่างกันออกไป เช่น ภาชนะประเภทไหขนาดใหญ่ ทรงสูง ปากแคบ ก้นแบนมักจะถูกใช้สำหรับกักเก็บอาหาร (storage) เพราะตั้งบนพื้นได้มั่นคง (ก้นแบน) และป้องกันสิ่งแปลกปลอมลงไปได้เพราะมีปากแคบ ในขณะที่หามทรงก้นตื้นปากกว้างมักใช้ใส่อาหารรับประทานเพราะดักหรือหยิบอาหารได้ง่าย เป็นต้น

การศึกษาความสัมพันธ์รูปแบบและหน้าที่ช่วยให้นักโบราณคดีเข้าใจพฤติกรรมทางตรงของมนุษย์ได้มาก เพราะรูปทรงมีความสัมพันธ์เป็นเส้นตรงกับหน้าที่ อย่างไรก็ตาม พบว่าภาชนะหรือสิ่งของเครื่องใช้บางอย่างอาจใช้งานได้หลายหน้าที่ (multifunction) หรืออาจจะเปลี่ยนหน้าที่ได้ตามเวลาและสถานที่ ฉะนั้น การมองความสัมพันธ์แบบเส้นตรงระหว่างรูปแบบกับหน้าที่จึงอาจอธิบายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์หรือวัฒนธรรมของมนุษย์ได้ไม่ครอบคลุมนัก กระนั้นก็ตาม ในแง่นี้ยังมีอยู่ในงานโบราณคดีโดยทั่วไป ดังจะเห็น

ได้ว่า นักโบราณคดีจัดประเภทโบราณวัตถุ โดยอิงกับรูปทรงและหน้าที่อยู่เสมอ เช่น การจัดประเภทเครื่องมือหินออกเป็นเครื่องขุด เครื่องมือสับ-ตัด หัวหอก หรือขวานหินขัด เป็นต้น

การศึกษาบทบาทหน้าที่ที่สัมพันธ์กับบริบทต่างๆ (context and function) เป็นการศึกษาบริบทของหลักฐานเพื่อค้นหาบทบาทหน้าที่ของ โบราณวัตถุ เป็นแนวทางการศึกษาหนึ่งที่อธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ โดยทั่วไปนักโบราณคดีพูดถึง “บริบท” ในความหมายกว้างๆ ว่า หมายถึงทุกสิ่งที่อยู่แวดล้อมหลักฐานทางโบราณคดี อาจจะเป็นตำแหน่งหรือสิ่งของที่พบร่วมกันก็ได้ ส่วนคำว่า “หน้าที่” มักหมายถึงลักษณะที่โบราณวัตถุถูกนำขึ้นมาและใช้งาน โดยนักโบราณคดีเชื่อว่า โบราณวัตถุแต่ละชนิดแต่ละแบบถูกผลิตขึ้นมาเพื่อใช้งานในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น ภาชนะดินเผาเนื้อเครื่องดิน (earthenware pottery) มักถูกผลิตขึ้นมาเพื่อใช้ในครัวเรือน แต่การสร้างคำอธิบายอย่างนี้ได้ นักโบราณคดีต้องบันทึกข้อมูลหลักฐานแวดล้อมทุกอย่างในแหล่งโบราณคดี เพื่อระบุได้ว่าประเภทของ โบราณวัตถุและร่องรอยพิศวิสัยต่างๆ ตลอดจนหลักฐานอื่นๆ ที่แม้ไม่ใช่สิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์แต่ก็มีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยตรง เช่น หลักฐานประเภทนิเวศวัตถุ เช่น กระดูกสัตว์ เมล็ดพืช ละอองเรณู เป็นต้น จนเชื่อได้ว่าหลักฐานทั้งหมดบอกเราว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่อยู่อาศัย ไม่ใช่พื้นที่ที่ใช้ประกอบกิจกรรมอย่างอื่น

การแปลหรือถอดรหัสจาก โบราณวัตถุให้เป็นพฤติกรรมโดยสัมพันธ์กับบริบทนั้น จำเป็นต้องมองทั้งระดับลึกหรือมองพัฒนาการ (diachronic view) และระดับกว้างหรือการมองที่โครงสร้าง (synchronic view) (ในขณะที่ในแนวคิดทฤษฎีประวัติศาสตร์วัฒนธรรมนั้น นักโบราณคดีสนใจ โบราณวัตถุในแนวคิดเพียงอย่างเดียว คือมองการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ โบราณวัตถุตามเวลา) แต่เมื่อแนวคิดทฤษฎีหน้าที่นิยมได้กลายเป็นทางเลือกในโบราณคดี นักโบราณคดีจึงหันมาสนใจความแตกต่างหลากหลายของ โบราณวัตถุ โดยใช้มุมมองในระนาบกว้าง กล่าวคือ มองความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของมนุษย์ในบริบทของสถานที่แต่ละแห่ง หรือแต่ละสภาพแวดล้อมในช่วงเวลาเดียวกัน หรือกล่าวอีกอย่าง การที่รูปแบบของ โบราณวัตถุ มีความหลากหลายนั้น ไม่ได้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในวิธีการทำหรือการประดิษฐ์คิดค้นใหม่ (innovation) แต่เพราะมีหน้าที่การใช้งานต่างกันในแต่ละสถานที่และแต่ละวัฒนธรรม

1.8.3 แนวคิดการตักวิวัฒน์ (Indianization)

คุณลักษณะ ปรัชญา ก่อถึงการเข้ามาของอิทธิพลวัฒนธรรมอินเดียในเขตประเทศไทย ใ้ไว้ว่า ชุมชนชาวต่างประเทศ (Foreign Communities) จัดเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อ การก่อรูปและวิวัฒนาการของประเทศไทย โดยชุมชนชาวอินเดียนั้น จัดว่ามีความเก่าแก่ และมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และการก่อตัวของอารยธรรมไทยใน หลากหลายมิติ เช่น แนวคิดทางการปกครองแบบเทวราชา (Devaraja) การออกแบบผังเมือง และการก่อสร้างศาสนสถานตามหลักจักรวาลวิทยา (Cosmology) การประกอบพิธีกรรมทาง ศาสนาของกลุ่มพราหมณ์ในราชสำนักโดยชุมชนชาวอินเดีย ในสังคมไทย สามารถแบ่งออกได้ เป็น 2 กลุ่มใหญ่ตามเกณฑ์ประวัติศาสตร์

กลุ่มแรกได้แก่ชุมชนพราหมณ์ (Brahmans) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในราชสำนักและเริ่ม อพยพจากอินเดียเข้าสู่ประเทศไทยเป็นเวลากว่าสองพันปีนับตั้งแต่สมัยต้นพุทธกาล ทวารวดี สุโขทัย อโยธยา จนถึงรัตน โกสินทร์ โดยกลุ่มผู้ปกครองพื้นเมืองได้ปรับใช้วัฒนธรรมอินเดีย และคติความเชื่อแบบเทวราชา เพื่อสร้างความชอบธรรมและเพิ่มพูนบารมีทางการเมือง ผ่าน การประกอบพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ของกลุ่มพราหมณ์ราชปุโรหิต ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การขยายตัวของชุมชนพราหมณ์ในกลุ่มบ้านเมืองแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาทิเช่น ชุมชน พราหมณ์ในอาณาจักรศรีวิชัยทางคาบสมุทรมลายู และอาณาจักรจามปาทางตอนใต้ของ เวียดนาม

โดยสายที่หนึ่งเริ่มก่อตัวขึ้นในสมัยพุทธศตวรรษที่ 3 เมื่อพระเจ้าอโศกมหาราช (Asoka) ทรงมีนโยบายกรีธาทัพเข้าโจมตีแคว้นกอลิงคะ (Kalinga - โอริสาในปัจจุบัน) เพื่อสร้างความ ยิ่งใหญ่ให้กับแคว้นมกธ (Magadha) และรวบรวมอินเดียให้เป็นหนึ่งเดียว จนนำไปสู่การอพยพ ครั้งใหญ่ของกลุ่มพราหมณ์และราษฎรชาวกอลิงคะ จากอินเดียตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านอ่าวเบงกอล แผ่นดินมอญ-พม่า และตัดข้ามเทือกเขากอนนงชัชย-ตะนาวศรีเข้าสู่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาของไทย

สำหรับสายที่สองนั้นเริ่มก่อตัวตั้งแต่สมัยราชวงศ์ปัลลวะ (พุทธศตวรรษที่ 10-14) และ ราชวงศ์โจฬะของอินเดีย (พุทธศตวรรษที่ 14-20) เมื่อแผ่นดินอุษาคเนย์เริ่มเป็นที่รับรู้ของกลุ่ม พราหมณ์และพ่อค้าอินเดียในฐานะสุวรรณภูมิ (Golden Continent) ซึ่งเป็นดินแดนที่อุดม สมบูรณ์ด้วยเครื่องเทศและของป่า ตลอดจนเป็นจุดขนถ่ายสินค้าและจุดเชื่อมต่อทางอารยธรรม ระหว่างกลุ่มแคว้นแคว้นแถบมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก

การขยายตัวของการค้าระหว่างประเทศ และกิจการเผยแพร่ศาสนาผสมผสานกับอิทธิพลของลัทธิที่เพิ่มความรวดเร็วให้การเดินเรือ จัดว่าเป็นปัจจัยดึงดูดและผลักดันให้ชาวอินเดียจำนวนมากเดินทางจากตอนใต้ของอินเดีย ผ่านหมู่เกาะอันดามันและนิโคบาร์ในมหาสมุทรอินเดีย เข้าสู่ดินแดนทางตอนใต้ของไทย เช่น เมืองตะกั่วป่า, พัทลุง, สงขลา, ไชยา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งลิกอร์ (Ligor) หรือนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นศูนย์กลางของศาสนาพุทธและฮินดูในคาบสมุทรมาลายู

การตั้งรกรากของชุมชนพราหมณ์ จัดว่ามีความต่อเนื่องเกี่ยวกับวิวัฒนาการของรัฐไทย โดยเห็นได้จากการกระจายตัวของกลุ่มเทวสถานในเมืองโบราณสมัยทวารวดี เช่น เมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์, เมืองอุทองจังหวัดสุพรรณบุรี, และเมืองศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี ส่วนในสมัยสุโขทัยนั้นได้มีการค้นพบอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์กระจายตัวอยู่ตามเขตเมืองเก่าและเขตอรัญวาสี เช่น ศาลตาผาแดงและวัดพระพายหลวง ครั้นมาถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา ชุมชนพราหมณ์ได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากคตินทางการปกครองที่ให้ความสำคัญกับองค์พระมหากษัตริย์ในฐานะสมมุติเทพ และภาคอวตารของพระวิษณุ (Vishnu Reincarnation) โดยมีการค้นพบหลักฐานเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนพราหมณ์ในเขตกำแพงเมือง และรอบวัดมหาธาตุ ซึ่งถูกออกแบบให้เป็นศูนย์กลางของเมืองหลวงคล้ายคลึงกับเขาพระสุเมรุ (Mount Meru) ซึ่งเป็นศูนย์กลางของจักรวาล นอกจากนี้ตามบันทึกของชาวตะวันตกที่เข้ามาพำนักในกรุงศรีอยุธยา เช่น Nicholas Gervaise ยังได้กล่าวถึงบทบาทของกลุ่มพราหมณ์ปุโรหิตในการประกอบพระราชพิธีตรีขัมปวายและตรีปวาย เพื่อเพิ่มพูนบารมีทางการเมืองให้กับสมเด็จพระนารายณ์มหาราช อย่างไรก็ดี จากสิ่งที่ปรากฏในรูปของวัฒนธรรม ศาสนสถานและศาสนวัตถุเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียที่เข้ามามีอิทธิพลในดินแดนแถบนี้อย่างเห็นได้ชัด

ทวีวัฒน์ ปุณฺทริกวิวัฒน์ (2552) กล่าวถึงแนวคิดการตีความว่า ความเชื่อทางศาสนาของประชาชนในแถบเอเชียอาคเนย์แต่ดั้งเดิมนั้น เป็นความเชื่อใน "ศาสนาปฐมบรรพ" (Primitive Religion) ที่มีลักษณะแบบ "วิญญาณนิยม" (Animism) ผู้คนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งดินแดนที่เป็นที่ตั้งของประเทศไทยปัจจุบัน แต่เดิมนั้นเชื่อเรื่องผีสารเทวดาเป็นความเชื่อในสิ่งรอบตัวที่ปรากฏโดยทั่วไปหรือนั่นก็คือธรรมชาติ เช่น ผีบ้านผีเรือน รุกขเทวดา นางไม้ ต่อมาศาสนาพราหมณ์ซึ่งเป็นศาสนาเก่าแก่ของอินเดีย ได้แพร่หลายมาถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และค่อยๆ มีบทบาทและอิทธิพลทั้งต่อความเชื่อและความรู้สึกนึกคิดของประชาชนในแถบนี้ โดยเฉพาะความเชื่อต่อการเมืองการปกครองของรัฐ ซึ่งได้ปรากฏให้เห็นตามศาสนสถานต่างๆ

แต่เมื่อพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาถือกำเนิดขึ้นในอินเดีย โดยยุคที่รุ่งเรืองของศาสนาพุทธในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงเผยแผ่พุทธศาสนาไปอย่างกว้างไกลทั่วทั้งอินเดียและยังได้ส่งพระธรรมทูตเผยแผ่พุทธศาสนาลงมาที่เกาะลังกา และดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อีกด้วย ทำให้ประชาชนในเอเชียอาคเนย์รับนับถือพุทธศาสนาเข้าไว้อีกศาสนาหนึ่ง

ศาสนาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงมีลักษณะเป็นการผสมผสานลัทธิความเชื่อทางศาสนา (Syncretism) ซึ่งประกอบด้วยศาสนาปรัมภรพ ศาสนาพราหมณ์ และพุทธศาสนา โดยภาพรวมแล้วศาสนาพราหมณ์มีชัยชนะเหนือศาสนาปรัมภรพของคนท้องถิ่น และพุทธศาสนาก็มีชัยชนะเหนือทั้งศาสนาพราหมณ์และศาสนาปรัมภรพ แต่ทั้งสามศาสนาก็ยังคงมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดและความเชื่อของผู้คนในเอเชียอาคเนย์เป็นอย่างมาก

1.8.4 แนวคิดการผสมผสาน (Syncretism)

สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ (2555) อธิบายถึงทฤษฎีการประสานความแตกต่างทางปรัชญาหรือศาสนา (Syncretism) สะท้อนถึงการ ประนีประนอมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของคนในสังคมทั้งในด้านจิตใจและการดำรงชีวิตหรือแม้แต่ด้านการเมืองการปกครอง

สุชีพ วรรณสูต (2553) กล่าวถึงแนวคิดการผสมผสาน (Syncretism) ในลักษณะการผสมผสานของระดับแนวคิดทางศาสนาเชิง โครงสร้างส่วนบน และในส่วนของระบบทางเศรษฐกิจ ซึ่งได้มีนักคิดชื่อ Garcia Canclini มองว่า การผสมผสานทางวัฒนธรรมเป็น วิถีทางที่รูปแบบทางวัฒนธรรมเฉพาะอันหนึ่งแยกตัวออกจากปฏิบัติการทางวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่แล้ว หลอมรวมใหม่เพื่อให้ เกิดรูปแบบและปฏิบัติการทางวัฒนธรรมใหม่ ซึ่งเขาได้ยกตัวอย่างอีกว่าการผสมผสานทางวัฒนธรรมในลาตินอเมริกาได้เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของการหมุนเวียนการผลิตและการบริโภคสินค้าแบบใหม่ที่เกิดขึ้นภายใต้ผลกระทบของตลาดทุนนิยมยุคโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ Garcia Canclini ยังให้ความสนใจเป็นพิเศษกับปรากฏการณ์การอพยพ ของคนชนบทเข้าสู่เมืองและการเข้าร่วมของเศรษฐกิจชนบท ในรูปของ Craftsmanship ในตลาดที่ไม่เป็นทางการ (Informal Market) และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต่างจากมาร์ก- ซิสต์ ดั้งเดิม (Classical Marxists) ที่มองว่าระบบทุนนิยมจะ ทำลายระบบเศรษฐกิจอื่น คือ Garcia Canclini มองว่าการ ปะทะหรือการเข้าร่วมของเศรษฐกิจชนบทในตลาดที่ไม่ เป็นทางการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมิได้นำมาซึ่ง การตายไปของเศรษฐกิจชนบท ตรงกันข้ามการเข้าร่วมเป็นการสร้าง โอกาสให้เศรษฐกิจชนบทผนวกตัวเข้ากับระบบตลาดสมัยใหม่ Garcia

Canclini เรียกปรากฏการณ์นี้ว่า Cultural Reconversion ซึ่งหมายถึงกระบวนการที่วัฒนธรรมดั้งเดิมแสดงตัวตนอีกครั้งในรูปแบบใหม่ภายใต้บริบทของการดำรงอยู่พร้อมกันของระบบสัญลักษณ์ที่หลากหลาย กล่าวอีกนัย ก็คือ Garcia Canclini มองว่าการปะทะระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมหรือวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมกับวัฒนธรรมสมัยใหม่หรือวิธีการผลิตสมัยใหม่มิได้นำมาซึ่งการสูญไปของวัฒนธรรมหรือวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม ในทางตรงข้ามระบบการผลิตและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมสามารถปรับเปลี่ยน ปรับตัวและผนวกกับวัฒนธรรมหรือวิธีการผลิตสมัยใหม่ ก่อรูปเป็นวัฒนธรรมหรือวิธีการผลิตใหม่กลายเป็นวัฒนธรรมผสมหรือระบบการผลิตที่ผสมผสานกันได้อย่างหลากหลาย

ในเรื่องการผสมผสาน ทางวัฒนธรรมนั้นจริงๆแล้วมิใช่เรื่องใหม่ แต่แนวคิดนี้ได้พยายามอธิบายถึงสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไหลเวียนเคลื่อนย้ายมิติทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ ซึ่งการไหลเวียนเคลื่อนย้ายดังกล่าวมิได้ก่อให้เกิดความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันของวัฒนธรรมในทุกมุมของโลก หากแต่ก่อให้เกิดความหลากหลายและการผสมผสานของวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ด้านต่างๆที่แนวคิดทางสังคมศาสตร์เดิมไม่อาจอธิบายได้ และแนวคิดนี้ก็ได้อธิบายต่อแนวคิดทฤษฎีในยุคต่อๆมา และได้มีการแตกแขนงแยกย่อยออกมาเป็นแนวคิด Hybridity ที่มีการเน้นจุดสำคัญในการวิเคราะห์มากขึ้น

จิรวุฒิ เสนาคำ (2553) ได้อธิบายคำว่า Hybrid หรือที่เรียกว่าแนวคิด “การผสมพันธุ์ทางวัฒนธรรม” นั้นมีความหมายตามศัพท์ที่คุ้นเคยกันมาหลายร้อยปีว่าลูกผสมอันเกิดจากการผสมพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตสองพันธุ์ทั้งพืชและสัตว์ที่อยู่ใน Family เดียวกัน แต่ต่างกันในด้านลักษณะเฉพาะของพันธุ์ทั้งสองนำมาผสมข้ามพันธุ์เพื่อให้เกิดสายพันธุ์ใหม่ที่รวมเอาลักษณะเด่นของพ่อและแม่พันธุ์ที่มีลักษณะเด่นของแต่ละพันธุ์ต่างกันมารวมอยู่ในลูกผสมที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งถ้านำศัพท์นี้ไปปรับใช้กับการเกิดลักษณะลูกผสมในเรื่องอื่นๆ ที่ไม่ใช่เฉพาะสัตว์หรือพืช แต่เรานับรวมทั้งสิ่งไม่มีชีวิตและสิ่งมีชีวิตอย่างมนุษย์ด้วยแล้ว ลักษณะที่เรียกว่า ลูกผสมหรือ Hybrid นี้เกิดมานานแล้ว ไม่ใช่เป็นร้อยปี แต่ร่วมสองพันปี

ตัวอย่างของวัฒนธรรม Hybrid คือคนไทยที่อาศัยอยู่ในดินแดนที่เรียกว่าราชอาณาจักรไทยในปัจจุบันนี้ต่างก็เป็นเผ่าพันธุ์ Hybrid เพราะถ้าพิจารณาตามหลักฐานแล้ว จะพบว่ากว่าจะมาเป็นคนไทยในปัจจุบันนี้ได้เกิดการผสมข้ามพันธุ์ของหลายเผ่าพันธุ์ ทั้งคนที่อยู่อาศัยในท้องถิ่นนี้แต่เดิม ซึ่งตามหลักฐานทางโบราณคดีพบว่ามียุโรปอาศัยอยู่ในดินแดนที่เรียกว่าสุวรรณภูมิอย่างต่อเนื่องนับย้อนหลังไปได้ถึงประมาณ 2 ล้านปี คนไทยปัจจุบันจึงเป็นลูกผสมของคนท้องถิ่นสุวรรณภูมิเดิมกับคนเผ่าพันธุ์อินเดีย คนเผ่าพันธุ์จีน ที่เข้ามาค้าขายและ

ตั้งหลักแหล่งในดินแดนนี้มากกว่า 2,000 ปี เพราะดินแดนสุวรรณภูมิเมื่อประมาณสองพันกว่าปีลงมาจนถึงยุคสมัยอยุธยาเป็นศูนย์กลางการค้าที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก และรวมไปถึงการผสมข้ามพันธุ์กับคนกลุ่มขอม และมอญที่มีอิทธิพลอยู่ในย่านนี้ในช่วงเวลาหนึ่งเมื่อประมาณ 1,000 ปีที่ผ่านมานั่นเอง

การผสมผสานทางวัฒนธรรมที่ต่างกัน ยังทำให้เกิดภาษาพูด Hybrid เป็นลูกผสมของภาษาท้องถิ่นกับภาษาอังกฤษ โดยสุชีพ วรรณสูตร (2553) ได้อธิบายว่าในปัจจุบันภาษาท้องถิ่นของแต่ละประเทศจะมีการผสมผสานภาษาอังกฤษเข้าไป เพราะความจำเป็นที่ต้องใช้ เนื่องจากการพูดคุยถึงธุรกิจสมัยใหม่ แม้นคนในชาติเดียวกันใช้ภาษาเดียวกันก็มีภาษาอังกฤษสอดแทรกทั้งสิ้น เพราะวิชาการการจัดการธุรกิจสมัยใหม่ต้นกำเนิดเป็นภาษาอังกฤษและศัพท์วิชาการจำนวนมากที่ไม่สามารถใช้ภาษาท้องถิ่นของแต่ละประเทศอธิบายได้ การผสมภาษาอังกฤษในภาษาท้องถิ่นนี้ไม่เว้นแม้ในภาษาญี่ปุ่นที่เป็นหนึ่งในผู้นำด้านวัฒนธรรม ก็มีการผสมภาษาอังกฤษในระหว่างการพูดคุยเสมอ

ดังนั้นแนวคิดเรื่อง Hybridity นั้นก็ถือเป็นแนวคิดเกี่ยวกับการ “ผสมพันธุ์ทางวัฒนธรรม” ซึ่งก็มีความสำคัญในการใช้วิเคราะห์วัฒนธรรม ภาษา ศาสนา ฯลฯ ที่มีการผสมผสานกัน และเกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่มีการรวมกัน หรือคงวัฒนธรรมเดิมไว้ แต่มีวัฒนธรรมอื่นแทรกซึมอยู่ด้วย ดังตัวอย่างที่ได้มีการอธิบายไว้อย่างคร่าวๆ ในช่วงต้นนั่นเอง

1.9 ทบทวนวรรณกรรม

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ใช้เป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทคือ (1) รายงานการชุดค้นทางโบราณคดีที่มีการพบลูกปัดในประเทศไทย (2) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพบลูกปัดในพื้นที่สมัยทวารวดี (3) เอกสารงานที่เกี่ยวข้องกับการพบลูกปัดในพื้นที่สมัยทวารวดี

1.9.1 รายงานการชุดค้นทางโบราณคดีที่มีการพบลูกปัดในประเทศไทย

การค้นพบลูกปัดโบราณเป็นจำนวนมากในพื้นที่ประเทศไทยพบว่าการกระจายตัวในพื้นที่ของภาคต่างๆในประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่ภาคใต้ ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นพื้นที่สำคัญในการเดินเรือเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าในยุคโบราณ

แต่จากหลักฐานที่มีการค้นพบ ทำให้ทราบว่า การพบลูกปัดนอกจากจะบอกถึงอดีตของพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์มีการตั้งรกรากของชุมชนที่ที่เคยรุ่งโรจน์ทางการค้าแล้ว อาจรวมไปถึงพื้นที่ที่เป็นจุดแวะพักบนเส้นทางเดินทางระหว่างเมืองสำคัญก็เป็นได้

ในส่วนของวัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับการใช้ลูกบิด พบว่าตุ๊กตาดินเผาที่พบตามแหล่งขุดค้นที่แสดงถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรมการแต่งกายของคนในสมัยนั้น ก็ยังมีการใส่ลูกบิดให้กับตุ๊กตาทั้งที่คอและที่เอว

ลูกบิดนั้นนอกจากจะเป็นเครื่องประดับที่นิยมใช้กันมาก่อนหน้านี้จากหลักฐานลูกบิดประเภทเปลือกหอยทะเลและดินเผาที่พบในแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ แต่เมื่อมีการแลกเปลี่ยนสินค้าจากชุมชนทางไกลลูกบิดจึงมีใช้เพียงเครื่องประดับเพื่อความสวยงามเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังมีความหมายอื่นๆที่มาพร้อมกับวัสดุและรูปลักษณะของตัวลูกบิด

ลูกบิดถือเป็นสิ่งที่ใช้บ่งบอกสถานภาพทางสังคมหรือยศถาบรรดาศักดิ์ของผู้สวมใส่ ลวดลายและขนาดที่ต่างกันออกไป วัสดุที่ใช้ทำยิ่งหายากมากเท่าไร คุณค่าของลูกบิดก็ยิ่งมีค่ามากขึ้นเท่านั้น สถานภาพทางสังคมของผู้สวมใส่ก็ยิ่งมากตาม ดังเช่นที่มีการขุดค้นพบหลุมฝังศพของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่มักจะพบลูกบิดฝังอยู่ร่วมกับทรัพย์สินของผู้ตายยิ่งพบลูกบิดมากเท่าใดก็ยิ่งแสดงว่าผู้ตายมีความสำคัญมากเท่านั้น หรือในประเทศเกาหลีที่ขุนนางในระดับชั้นที่ต่างกันก็จะมีการใช้ลูกบิดที่มีสี สัน ลวดลายและวัสดุที่แตกต่างกันออกไป ดังจะเห็นได้จากภาพวาดที่มีการบันทึกเหตุการณ์เอาไว้ในยุคสมัยต่างๆ

ในฐานะของเครื่องประดับ ลูกบิดที่มีมากมายหลายสี สัน และรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละรูปแบบก็จะแสดงออกถึงอัตลักษณ์และตัวตนของแหล่งที่มา รวมไปถึงความนิยมของผู้ที่มา มาสวมใส่ นอกจากนี้ยังสามารถสะท้อนถึง รสนิยมของผู้ที่เป็นเจ้าของ เชื่อกันว่าลูกบิดเป็นเครื่องประดับที่เก่าแก่ที่สุดเท่าที่มีการค้นพบได้ในโลก ไม่ว่าแหล่งอารยธรรมใดๆในโลก ล้วนแล้วแต่มีลูกบิดเป็นส่วนสำคัญในการบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น

สิ่งแทนค่าเงินตราพุทธศตวรรษที่ 22 – 24 เกิดการติดต่อค้าขายระหว่างเมืองกันอย่างกว้างขวางมากขึ้น และโครงสร้างทางสังคมกลับซับซ้อนขึ้น ความต้องการสิ่งจำเป็นจึงเพิ่มขึ้น แต่การแลกเปลี่ยนมีข้อจำกัดด้วยตัววัตถุและความเหลื่อมล้ำในการตีค่าของสิ่งแลกเปลี่ยน มนุษย์จึงเริ่มนำวัตถุหรือสิ่งของมีค่าที่เป็นที่ต้องการทั่วไป เช่น สัตว์เลี้ยง อาวุธหรือเครื่องประดับ ใช้แทนค่าในการแลกเปลี่ยน ระบบการแลกเปลี่ยนด้วยสื่อกลางจึงเกิดขึ้น (ธนารักษ์, กรม: 2545, 8) และพบหลักฐานว่า คุณค่าทางเศรษฐกิจของลูกบิด มีค่าเทียบได้ดั่งเงินตราหรือบางครั้งอาจมากกว่าเงินตรา โดยพบว่าการใช้ลูกบิดในการชำระค่าสินค้าแทนเงินได้และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปเพราะลูกบิดคือสิ่งที่มีใช้กันอยู่ในทุกอารยธรรมของโลก ยิ่งเป็นลูกบิดที่หายากค่าของลูกบิดก็จะยิ่งมากตาม เช่น มีการนำลูกบิดไปแลกกับเครื่องเทศใน

อินโดนีเซีย ใช้ลูกปัดแลกเปลี่ยนทองคำ งาช้างหรือแม้กระทั่งทาสในทวีปแอฟริกา ซึ่งนี่ถือเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าเกิดการติดต่อค้าขายหรือแลกเปลี่ยนกับต่างแดน กระบวนการต่างๆ ล้วนแล้วแต่มีลูกปัดเป็นส่วนประกอบทั้งสิ้น โดยเฉพาะแสดงให้เห็นว่าเป็นดินแดนใดบ้างที่มีการติดต่อค้าขายซึ่งกันและกันซึ่งทราบได้จากแหล่งที่มาของลูกปัดที่พบ นอกจากนั้นลูกปัดยังเป็นหลักฐานที่สามารถแสดงให้เห็นถึงเส้นทางการค้าในยุคอดีตได้อีกด้วย เพราะเส้นทางใดที่มีการค้นพบลูกปัดที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่ามีการติดต่อค้าขายกันระหว่างเมืองเหล่านั้น ดังเช่นที่มีการค้นพบลูกปัดสุริยเทพซึ่งมีแหล่งผลิตอยู่ที่อำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ (บัญชา พงษ์พานิช: 2552, 139-144) แต่ไปปรากฏในเขตทะเลทรายบริเวณที่เป็นเส้นทางสายไหมในประเทศจีน ซึ่งการพบลูกปัดนี้จึงสามารถบอกให้เราทราบถึงความเชื่อมโยงการค้าในยุคโบราณระหว่างเส้นทางการค้าทางบก (เส้นทางสายไหม : Silk Route ซึ่งต่อมาเส้นทางสายไหมได้สิ้นสุดลงเมื่อการเข้ามารุกรานของมุสลิมเตอร์ก) กับเส้นทางการค้าทางน้ำ (เส้นทางเครื่องเทศ : Spice Route) ได้เป็นอย่างดี

กรมศิลปากร (2531) แหล่งที่ค้นพบลูกปัด สามารถบอกสิ่งหนึ่งแก่คนรุ่นหลังได้ว่า นั่นคืออดีตของพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์มีการตั้งรกรากของชุมชน ที่ที่เคยรุ่งโรจน์ทางการค้า การใช้ลูกปัดในการแลกเปลี่ยนทางการค้า และซื้อขายนั้นมีมานานตั้งแต่โบราณที่มนุษย์เริ่มทำการค้าขายข้ามพรมแดนในประเทศไทยมีการขุดพบลูกปัดมากมายทั้งหินคาร์เนเลียน อาเกตหลากหลายสี ควอทซ์ ลาปีส อาร์เมทิส รวมทั้งลูกปัดแก้วแบบต่างๆ การค้าลูกปัดได้เข้าสู่ดินแดนเอเชียอาคเนย์ และเข้าสู่ประเทศไทย ทั้งจากการทำการค้ากับอินเดีย อาณาจักรโรมัน รวมทั้งลูกปัดแก้วและดินเผาจากจีน

1) ภาคใต้

เมื่อช่วงพุทธศตวรรษที่ 6-7 อาณาจักรฟูนัน ก่อนยุคอาณาจักรทวารวดี ศรีวิชัย พบว่ามีลูกปัดที่ทำด้วยแก้วในแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ แหล่งที่ขุดพบลูกปัดโบราณที่สำคัญ ได้แก่

ตะกั่วป่า จ.พังงา มีการพบลูกปัดแบบลูกขอยซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่มีการพบเพียงที่ตะกั่วป่า จึงเรียกกันว่า Takuapa Eye Bead นอกจากนี้ยังพบลูกปัดที่นักสะสมทั่วไปเรียกว่านกยูงที่มีสีสันทึกลากหลายสวยงาม

คลองท่อม จ.กระบี่ มีการพบลูกบิดหน้าอินเดียแดงหรือโดยทั่วไปเรียกว่าสุรียเทพ โดยสันนิษฐานว่าน่าจะผลิตที่เมืองอเล็กซานเดรีย(ปัจจุบันอยู่ในประเทศอียิปต์) ในสมัยกรีก-โรมัน แต่ในพื้นที่ดังกล่าวกลับไม่มีรายงานการพบลูกบิดชนิดดังกล่าว

แหลมโพธิ์,อ.ท่าชนะ จ.สุราษฎร์ธานีและ อ.ทุ่งตึก,ตะกั่วป่า เกาะคอเขา จ.พังงา พบลูกบิดเม็ดเหลี่ยม และลูกบิดรูปสัตว์ต่างๆซึ่งลูกบิดรูปสัตว์เหล่านี้ น่าจะสะท้อนถึงความเชื่อที่แฝงอยู่ภายใน ทั้งความเชื่อดั้งเดิมในการบูชาธรรมชาติของคนในพื้นที่ ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเข้ามาเจริญในดินแดนแถบนี้ หรืออาจจะเป็นความเชื่อที่มากับพ่อค้าชาวอินเดียที่เชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ในเรื่องของโชคกลางที่มาพร้อมกับความเชื่อในศาสนาพุทธและฮินดู นอกจากนี้ยังพบรูปทรงแว่น ทรงเม็ดมะยมที่เชื่อกันว่าให้คุณในเรื่องเมตตามหานิยม

บางกล้วย จ.ระนอง มีการพบหุ่นโมเสกแก้ว หรือ โมร็อกโค ที่มีลักษณะเด่นตรงที่มีการเล่นสลับสีและลวดลายคล้ายกับลูกบิดโมร็อกโค

ภูเขาทอง จ.ระนอง เช่นกันสามารถจำแนกลูกบิดออกได้เป็น 2 ชนิดคือ ลูกบิดที่มีลักษณะคล้ายหลอดด้ายหรือกลองยาว และลูกบิดที่มีขนาดใหญ่กว่าลูกบิดทั่วไปมีชื่อเรียกเฉพาะว่าโหราโดยไม่สนใจว่าจะเป็นรูปทรงใด อีกชนิดที่มีการพบคือ โหราเม็ดเหลี่ยมและรูปสัตว์ต่างๆคล้ายๆกับที่มีการพบที่เขาสามแก้ว จ.ชุมพร

โดยเฉพาะเมืองท่าโบราณที่เขาสามแก้ว จังหวัดชุมพรมีการติดต่อค้าขายกับพ่อค้าจากทางตะวันตกและตะวันออก มีการพบลูกบิดมีลักษณะเหมือนลูกบอลหรือลูกรักบี้ ทำจากหินสีเทาเข้มหรือดำมีการเขียนลวดลายด้วยสีขาวคล้ายลูกฟุตบอล นอกจากนี้ยังพบลูกบิดหินอาเกต ควอทซ์ คาร์เนเลียน เอตซ์คาร์เนเลียน และลูกบิดทองคำ และเมืองท่าในยุคต่อมา ยังพบลูกบิดหินที่ทำจากอะเมทิสต์ ลูกบิดแก้วแบบต่างๆ เช่นเป็นตาลูกบิดแก้วหลายสี มีขี้ว และแบบเกลียว ซึ่งนักโบราณคดีได้สันนิษฐานว่าอาจจะมาเมื่อครั้งทำการค้ากับชาวจีน

เป็นที่น่าสังเกตว่าลูกบิดที่พบในเขตภาคใต้ของประเทศไทย จะมีลูกบิดที่มีความหมายเกี่ยวกับความเชื่อ โชคลางต่างๆของพ่อค้าและนักเดินเรือ เช่น ตีร์ตันะ อันหมายถึงสิ่งแทนพระรัตนตรัย ดังได้กล่าวข้างต้น ลูกบิดวัว น่าจะหมายถึงโคนนทิพาหนะของพระศิวะ นอกจากนี้ยังพบ สวัสดิกะ สถูป ตีร์ศูล และหอยสังข์ เป็นต้น (บัญชา พงษ์พานิช: 2552, 77-80)

2) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นับว่าเป็นพื้นที่ที่สามารถพบลูกปัดเก่าแก่ได้เช่นกัน โดยเฉพาะที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ที่เรารู้กันดีว่าเป็นแหล่งที่ค้นพบข้าวของเครื่องใช้ หม้อ ไห โบราณ ที่เราสามารถพบลูกปัดหินคาร์เนเลียนและอาเกตสีต่างๆ ลูกปัดแก้วเป็นแท่ง ลูกปัดแก้ว เป็นแผ่นกลม ๆ เล็ก ๆ สีส้ม แต่รูปแบบและจำนวนที่พบไม่หลากหลายเหมือนกับที่พบ ในภาคใต้

ลูกปัดแก้วสีน้ำเงินอมฟ้าอมเขียว รูป Bicone ซึ่งในโลกนี้จะพบได้เพียงที่บ้าน เชียงแห่งนี้เท่านั้น รวมทั้งพบลูกปัดโบราณที่ทำจากทองคำ หินคาร์เนเลียน อาเกต ลูกปัดแก้ว ชิ้นส่วนของสัตว์ เช่น ฟันเสือ เปลือกหอย ในหลุมฝังศพที่บ้านธารปราสาท เนินอุโลก บริเวณแอ่งโคราชจังหวัดนครราชสีมา และด้านเกวียน แหล่งของลูกปัด โบราณที่ทำจากดินเผา เช่นเดียวกับของใช้ที่เป็นเครื่องปั้นดินเผาอันโด่งดังของที่นี่

3) ภาคตะวันตก

จังหวัดกาญจนบุรีพบลูกปัดโบราณหลายที่ ทั้งที่เก่าแก่มาทำจากกระดูก หอย อีก ทั้งหินที่ถ้ำทะลุ และที่บ้านเก่ายังพบลูกปัดในหลุมฝังศพ ที่บ้านดอนตาเพชร จ. กาญจนบุรี จะพบลูกปัดหินคาร์เนเลียน อาเกต ลูกปัดแก้ว และแบบที่เป็นรูปสิงโตซึ่ง สันนิษฐานว่ามาจากอินเดียตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ยังพบลูกปัดแบบ เดียวกันนี้ที่อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี อีกด้วย ซึ่งลูกปัดที่พบในพื้นที่ภาคตะวันตก โดยมากมักจะเป็นลูกปัดที่เป็นหินมากกว่าแก้ว โดยแหล่งของหินนั้น น่าจะมาจากแถบ ตะวันตกของอินเดียหรือฝั่งตะวันออกของอัฟกานิสถาน ซึ่งก็เป็นสิ่งที่สามารถยืนยันได้ อย่างหนึ่งว่าดินแดนแถบภาคตะวันตกของประเทศไทยต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการเดินทางของชาวอินเดียที่เข้ามาติดต่อค้าขายกับผู้คนในพื้นที่แถบนี้ อีกทั้งยังพบ แหล่งลูกปัดแหล่งใหญ่อีกแห่ง นั่นคือ เมืองคูบัว และแทบจะทุกอำเภอในพื้นที่จังหวัด ราชบุรีโดยส่วนมากที่มีการพบจะเป็นลูกปัดลมสินค้า (Trade wind beads) ซึ่งน่าจะ ได้รับอิทธิพลมาจากเส้นทางการค้าจากทางปลายแหลมมลายูมากกว่า

4) ภาคตะวันออก

โลกพนมดี อำเภอพนมสนิกม จังหวัดชลบุรี พบลูกบิดที่ทำเป็นแผ่นกลมบาง ๆ จากเปลือกหอยและกระดูกสัตว์ โดยเฉพาะที่หลุมขุดค้นเจ้าแม่โลกพนมดี อ.พนมสนิกม จ.ชลบุรี ซึ่งเป็นแบบเดียวกันที่ขุดพบที่ เขาวงพระจันทร์ จังหวัดลพบุรีและที่จังหวัดสระแก้ว สิ่งหนึ่งที่สามารถสังเกตได้จากพื้นที่ในภาคตะวันออกนั้นคือลูกบิดที่พบส่วนใหญ่เป็นลูกบิดที่ทำมาจากกระดูกสัตว์และดินเผา มากกว่าหินหรือแก้ว เฉพาะที่หลุมขุดค้นเจ้าแม่โลกพนมดีเพียงหลุมเดียวพบมากกว่าแสนชิ้น ทำให้เกิดข้อสังเกตที่น่าจะเป็นลูกบิดจากคนละยุคก่อนประวัติศาสตร์หรืออาจจะเป็นคนละวัฒนธรรมกับทางภาคกลาง ภาคตะวันตก และภาคใต้ก็เป็นได้

5) ภาคกลาง

ลูกบิดที่พบมากที่สุดที่ภาคกลางนั้นคือลูกบิดทวารวดี ตั้งแต่จังหวัดสุโขทัยลงมาถึงภาคกลาง และภาคใต้ ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11-16 ถือว่ารูปแบบของศิลปวัฒนธรรมร่วมกันในยุคนั้นเรียกกันว่า "ศิลปวัฒนธรรมทวารวดี" ลูกบิดที่เป็นเอกลักษณ์ของยุคนั้นก็คือลูกบิดทวารวดี หรือลูกบิดลมสินค้า (คนทั่วไปเรียกสั้นๆว่า "ลูกบิดลม") ที่เป็นลูกบิดแก้วขนาดเล็ก หลายสีหลายแบบ

นอกจากนี้ยังพบลูกบิดที่ทำจากหินคาร์เนเลียน อาเกต ควอทซ์ ทองคำ อีกด้วย ลูกบิดโบราณของภาคกลางจะพบได้ตามแหล่งต่างๆ เช่น เมืองชัยจำปา บ้านโป่งมะนาว บ้านท่าแค เนินมะกอก จ.ลพบุรี เมืองจันทเสน, ตากฟ้า, ตากลิ, ไพลาลี จ.นครสวรรค์ เมืองอุทอง จ.สุพรรณบุรี เมืองดงละคร จ.นครนายก เมืองศรีมหาโพธิ์ เมืองศรีมหาโพธิ์ จ.ปราจีนบุรี สรรคบุรี จ.ชัยนาท อินทร์บุรี จ.สิงห์บุรี หนองขาหย่าง,บ้านไร่ จ.อุทัยธานี

6) ภาคเหนือ

ลูกบิดที่มาจากการค้าขายติดต่อกับจีนในยุคนี้มีมากมาย สามารถพบได้ที่อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ บ้านวังไส จ.ลำพูน นอกจากนี้ยังสามารถพบลูกบิดแบบศิลปวัฒนธรรมทวารวดีได้ที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก และยังมีลูกบิดแบบต่างๆที่พบเห็นได้อย่างหลากหลายตามที่ชาวเขาเผ่าต่างๆนำมาสวมใส่ที่ยังคงสะท้อนวิถีชีวิตที่ถูกถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษจากอดีตสู่ปัจจุบัน แม้ว่าเรื่องดังกล่าวอาจจะไม่มีความเกี่ยวข้องกับลูกบิดยุคโบราณที่กำลังศึกษาก็ตาม จากการขุดค้นพบลูกบิดตามพื้นที่ต่างๆ

ทั่วประเทศไทยทำให้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการค้นพบลูกบิด กล่าวคือในพื้นที่ทางภาคใต้ ซึ่งถือว่าเป็นแหล่งที่มีการค้นพบลูกบิดมากที่สุดรวมไปถึงพื้นที่ในภาคกลาง สามารถพบได้ตามพื้นดิน โดยทั่วไปที่เป็นแหล่งชุมชนเดิมและลูกบิดที่มีการค้นพบนั้นมักจะเป็นลูกบิดที่ผลิตมาจากวัสดุประเภทแก้วที่เรียกว่าลูกบิดลม(สินค้า) ลูกบิดตาที่มีความเชื่อเรื่องของสิ่งแทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์และลูกบิดหินที่นำเข้ามาจากฝั่งอินเดียตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ เช่นคาร์เนเลียน อาเกต เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป รายงานการขุดค้นทางโบราณคดีที่มีการพบลูกบิดในประเทศไทย เป็นหลักฐานการศึกษาทางวิชาการที่เชื่อถือได้ว่า มีการค้นพบลูกบิดโบราณจำนวนมากในประเทศไทย มีการพบลูกบิดในพื้นที่แหล่งโบราณคดีภาคใต้ ภาคตะวันตก ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลูกบิดส่วนใหญ่เป็นลูกบิดทวารวดี ซึ่งการค้นพบดังกล่าวทำให้มองเห็นภาพภูมิทัศน์ของการติดต่อค้าขายระหว่างพ่อค้าชาวอินเดีย และการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ของวัฒนธรรมทวารวดีในเขตประเทศไทย

1.9.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพบลูกบิดในพื้นที่สมัยทวารวดี

ผุสดี รอดเจริญ (2548) กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาแก้วสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายที่พบในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยว่า โบราณวัตถุที่ทำจากแก้ว โดยเฉพาะลูกบิดเริ่มมีบทบาทและความสำคัญต่อชุมชนในช่วงเวลานี้เนื่องจากมีการใช้งานอย่างแพร่หลายโดยในบางแหล่งโบราณคดีพบอุทิสร่วมกับศพในลักษณะของเครื่องประดับซึ่งไม่พบในทุกโครงกระดูกแสดงถึงลักษณะของความแตกต่างทางสถานภาพได้อีกด้วยและการวิเคราะห์สีและรูปทรงของลูกบิดแก้วได้ข้อสรุปที่น่าสนใจของลูกบิดแก้วในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความแตกต่างกันระหว่างลูกบิดแก้วในยุคก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายและยุคประวัติศาสตร์นั้นคือแก้วจากภาคกลางนั้นมีจำนวนรูปทรงที่หลากหลายขึ้นเมื่อเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์ ในขณะที่แก้วจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวนรูปทรงกลับลดลงเมื่อเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์แสดงถึงความแตกต่างเรื่องความนิยมในแต่ละท้องถิ่นที่ทำการคัดเลือกเฉพาะรูปทรงที่สวยงามที่สุดโดยในบางแหล่งโบราณคดีเช่นแหล่งโบราณคดีบ้านเชียงมีลักษณะของลูกบิดแบบเฉพาะในวัฒนธรรมของตนเองทำให้เห็นถึงความสามารถของช่างภายในท้องถิ่น ได้ด้วยในขณะที่ยังมีลูกบิดนั้นทั้ง 2 ภาคมีความใกล้เคียงกันมากโดยสีที่นิยมที่สุดได้แก่สีฟ้า, น้ำเงินและเขียวพบได้ทั้งในลูกบิดทรงกลม เกือบกลม กระจุกสั้นและกระจุกยาวอีกทั้งยังพบในกำไลและต่างหูอีกด้วยในขณะที่สีส้มทึบแสงและสีแดงทึบแสงนั้นมักจะพบในลูกบิดทรงกระจุกและทรงเกือบเป็นแผ่นแบน

นอกจากนี้ลักษณะสำคัญที่พบอีกอย่างคือสีของแก้วมีความสัมพันธ์กับคุณสมบัติการยอมให้แสงผ่านของแก้วด้วยนั่นคือลูกบิดแก้วโปร่งแสงนั้นพบในลูกบิดสีน้ำเงินฟ้าเขียวและเหลืองในขณะที่ลูกบิดแก้วทึบแสงนั้นพบเฉพาะสีส้มและสีแดง

จากข้อมูลในเรื่องของชนิด วัสดุและแหล่งที่พบในแต่ละท้องถิ่นที่จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันอย่างค่อนข้างชัดเจน โดยพื้นที่ที่มีได้เป็นเส้นทางสำคัญในการทำการค้า ลูกบิดที่พบโดยมากจะเป็นลูกบิดประเภทที่สามารถหาได้หรือผลิตได้ในท้องถิ่น เช่น กระจุกสัตว์หรือดินเผาหรือวัสดุอื่นที่สามารถหาได้จากในท้องถิ่น แต่หากพื้นที่ใดที่เป็นพื้นที่ที่อยู่บนเส้นทางการค้าโดยเฉพาะเครื่องเทศ มักจะมีการพบลูกบิดแก้ว(ลูกบิดกลม)ซึ่งจะต้องใช้เทคโนโลยีและทักษะในการผลิต ลูกบิดหินซึ่งจะต้องมีการนำเข้ามาจากฝั่งตะวันตกของอินเดียและอัฟกานิสถาน ทำให้เราพอสรุปได้ว่าในพื้นที่ที่มีการพบลูกบิด 2 ชนิดนี้จะต้องมีการติดต่อกับต่างชาติที่มีวัฒนธรรมค่อนข้างสูงซึ่งก็หมายถึงวัฒนธรรมอินเดียและนอกจากลูกบิดจะเป็นดัชนีบ่งชี้ในเรื่องการทำการค้าในยุคโบราณแล้วยังบ่งบอกถึงการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมอีกด้วย

เดชา วัชรมณี (2522) ได้สรุปวิทยานิพนธ์เรื่อง ลูกบิดที่แหล่งขุดค้นโบราณคดี สทิงพระ ต.สทิงพระ อ.สทิงพระ จ.สงขลา ปี 2522 ไว้ว่าลูกบิดที่ใช้ในการทำเป็นหินได้แก่ การ์เนเลียน, หินแปร, อเมทิสต์, จัสเปอร์และเจไดท์ นั้น เป็นวัตถุดิบซึ่งไม่มีแหล่งอยู่ในบริเวณชุมชนโบราณสทิงพระ ตลอดจนจำนวนของลูกบิดในวัสดุแต่ละประเภทพบน้อยมาก แสดงให้เห็นถึงการติดต่อกับแหล่งที่มีวัตถุดิบแต่ละชนิด เพื่อให้ได้มาซึ่งลูกบิดดังกล่าวไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ชุมชนบริเวณแหล่งวัตถุดิบและทำลูกบิดนั้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว มีการติดต่อแลกเปลี่ยนค้าขายกับชุมชนสทิงพระหรืออาจเป็นไปได้ว่าชุมชนสทิงพระซื้อหาแลกเปลี่ยนวัตถุดิบมาจากที่อื่นแล้วนำมาประดิษฐ์ลูกบิดขึ้นเอง วัตถุในการให้สีลูกบิดแก้วที่ไม่มีแหล่งในบริเวณชุมชนโบราณสทิงพระก็คงอยู่ในกรณีเดียวกันนี้ รวมทั้งลูกบิดดินเผาเคลือบ (Porcelain) ที่มีลักษณะเทคนิคการทำคล้ายภาชนะดินเผาเคลือบของจีน ซึ่งเชื่อว่ามีได้ทำขึ้นเองในเมืองสทิงพระ จากลักษณะลูกบิดเหล่านี้เป็นการสนับสนุนที่ว่าเมืองโบราณสทิงพระเป็นเมืองท่าสำคัญที่มีการติดต่อกับชุมชนอื่นๆทั้งไกลและใกล้ นอกจากนี้ยังมีการพบลูกบิดแบบเกลียว (Wound Bead) ซึ่งยังไม่พบในแหล่งโบราณคดีอื่นในประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่าเป็นแบบเฉพาะของสทิงพระก็ได้ และชุมชนโบราณสทิงพระน่าจะสามารถทำลูกบิดแก้วได้เอง เนื่องจากบริเวณนี้สามารถหาวัตถุดิบหลักคือทรายได้ง่ายและยังพบก้อนขี้แก้วหลอมอีกด้วย และหากมองจากสภาพทางธรณีวิทยาของแหลมสทิงพระ ทำให้ทราบว่าเป็นแผ่นดินใหม่ซึ่งเกิดในยุค โฮโลซีน ดังนั้น

แหล่งชุมชน โบราณหรือหลักฐานของมนุษย์บนแหลมสทิงพระ จะมีอายุไม่เก่าไปถึงยุคก่อนประวัติศาสตร์สมัยหินเก่า คาดว่าอายุเก่าแก่ที่สุดของชุมชนบนแหลมสทิงพระ ไม่เกินสมัยกึ่งก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

โสมสุดา รัตนิน (2517) ได้กล่าวสรุปไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง ลูกบิดที่ดงศรีมหาโพธิ์ ว่า ลูกบิดที่อุทงและที่ดงศรีมหาโพธิ์นั้นคล้ายคลึงกันมาก ในด้านรูปร่าง สี ชนิด และเทคนิคในการทำลูกบิด แต่เราจะทราบถึงความแตกต่างได้โดยการศึกษาคุณสมบัติวิทยาศาสตร์ของลูกบิดเหล่านี้ และเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับลูกบิดที่พบในต่างประเทศ ทำให้เราทราบเกี่ยวกับเทคนิคการทำ สี รูปร่าง และชนิดของลูกบิดได้ดียิ่งขึ้นไปอีก

ลูกบิดที่มีตาที่พบที่อุทงและดงศรีมหาโพธิ์ ก็คล้ายกับลูกบิดมีตาที่พบในประเทศจีน เช่นกัน เช่น ตาบนลูกบิดทำเป็นจุดๆ กลุ่มละ 7 จุด เป็นต้น และเมื่อรูปร่างของลูกบิดคล้ายคลึงกันมากดังที่กล่าวมาแล้ว จึงไม่น่าแปลกที่สีสันต่างๆจะเหมือนหรือคล้ายคลึงกันด้วย ตั้งแต่ลูกบิดดิน ลูกบิดหิน และลูกบิดแก้ว

ลูกบิดที่มีอยู่อย่างแพร่หลายในแหล่งต่างๆ ดังกล่าวมานี้ อาจมีแหล่งกำเนิดมาจากที่เดียวกันก็ได้ คือทำเสร็จเรียบร้อยในที่หนึ่ง แล้วส่งไปขายยังประเทศอื่นๆ แต่ก็อาจเป็นไปได้เช่นกันว่า แหล่งต่างๆเหล่านั้นซื้อหาวัตถุดิบมาจากที่อื่น แล้วนำมาประดิษฐ์ลูกบิดขึ้นเองในประเทศของตน เพราะจากการสำรวจจุดค้นบริเวณเหล่านั้น ได้พบเศษแก้ว เศษหิน และวัตถุหินอื่นๆที่ใช้ในการทำลูกบิดเป็นจำนวนมากพอสมควร เช่นที่ดงศรีมหาโพธิ์ หรือที่ถ้ำหลวงเซชิง ในมาเลเซีย เป็นต้น

ไพรัตน์ สุกกิจบุญย์ (2521) ได้สรุปไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง ลูกบิดที่ถ้ำเขาทะลุและถ้ำแม่นัต.บ้านเก่า อ.เมือง จ.กาญจนบุรี เอาไว้ว่า จากการจุดค้นครั้งนี้ได้พบลูกบิดบางชนิดที่มีเทคโนโลยีสูง คือ ลูกบิดแก้วเคลือบสีแดง ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับลูกบิดที่พบที่อุทงและดงศรีมหาโพธิ์ ซึ่งอาจเป็นไปได้ที่คนที่อาศัยอยู่ในถ้ำเขาทะลุและถ้ำแม่นัตกับคนที่อาศัยอยู่บนพื้นราบในแหล่งนายบาง นายคือ มีการติดต่อสัมพันธ์กับคนที่อาศัยอยู่ที่อุทง จ.สุพรรณบุรี และดงศรีมหาโพธิ์ จ.ปราจีนบุรี ซึ่งมีความเจริญทางเทคโนโลยีมากกว่าคนที่อาศัยอยู่ที่บ้านเก่า จากหลักฐานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าคนที่อาศัยในถ้ำเขาทะลุและถ้ำแม่นัต มีการติดต่อกับคนที่อาศัยอยู่บนพื้นราบที่บ้านเก่า และคนที่อาศัยอยู่ที่อุทงซึ่งมีความเจริญทางเทคโนโลยีที่สูงกว่า และได้รับความเจริญอันนี้เข้ามาด้วย

บัณฑิต ทองอร่าม (2541) ได้สรุปไว้ในสารนิพนธ์เรื่อง การวิเคราะห์ลูกบิดที่ได้จากการขุดค้นทางโบราณคดีที่ อ.อุทุมพร จ.สุพรรณบุรี ปี พ.ศ.2541 พบว่า ลูกบิดที่ได้จากการขุดค้นทางโบราณคดีที่อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี ปี พ.ศ.2541 นั้นมีรูปแบบที่ค่อนข้างธรรมดา คือเป็นลูกบิดรูปทรงกลมขนาดต่างๆเป็นส่วนมาก ไม่พบลูกบิดชนิดพิเศษที่ทำจากหินมีค่าเป็นรูปทรงแปลกๆมากนัก ซึ่งอาจจะสามารถสันนิษฐานได้ว่าบริเวณพื้นที่ที่ทำการขุดค้นนั้นตั้งอยู่ทางชายเนินลาดลงไปตามแนวลำน้ำด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสามัญชนธรรมดาที่มีฐานะทางสังคมไม่สูงนักจึงไม่สามารถซื้อหาลูกบิดชนิดพิเศษที่มีความสวยงามมาใช้ได้ และจากงานชิ้นนี้ยังพบอีกว่าลูกบิดที่ได้จากการขุดค้นทางโบราณคดีที่อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี ปี พ.ศ.2541 กับลูกบิดที่แหล่งโบราณคดีดงละคร จังหวัดนครนายก และลูกบิดที่แหล่งโบราณคดีศรีมหาโพธิ์ จังหวัดปราจีนบุรี มีความคล้ายคลึงกันมากทั้งในด้านรูปแบบและวัตถุประสงค์ตลอดจนเทคโนโลยีในการผลิต จึงทำให้สันนิษฐานได้ว่าชุมชนโบราณในวัฒนธรรมทวารวดีทั้ง 3 แห่งนี้ มีความสัมพันธ์กันในแง่การค้าขายแลกเปลี่ยน โดยทั้ง 3 ชุมชนอาจติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนภายนอกหรือมีชุมชนใดชุมชนหนึ่งเป็นเมืองท่าในการรับสินค้าเข้ามาแล้วส่งไปยังชุมชนภายในอื่นๆที่อยู่ใกล้เคียงต่อไป ซึ่งหากว่ามีเมืองท่าในการรับสินค้าจากชุมชนภายนอกจริง ก็น่าจะเป็นชุมชนโบราณอุทุมพรเนื่องจากว่าเมื่อพิจารณาสภาพทางภูมิศาสตร์แล้วชุมชนโบราณอุทุมพรมีความเหมาะสมที่จะเป็นเมืองท่ามากที่สุดเพราะตั้งอยู่ริมแม่น้ำจะเข้สามพันและใกล้ริมฝั่งทะเลซึ่งสะดวกต่อการคมนาคม

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลูกบิดในพื้นที่สมัยทวารวดี มุ่งเน้นศึกษาการค้นพบลูกบิดในแหล่งโบราณคดีภาคใต้ ภาคกลาง และภาคตะวันตกของประเทศไทย โดยอาศัยการจำแนกประเภทของลูกบิดเป็นเนื้อหาหลัก และอธิบายลักษณะทางกายภาพเพื่อแสดงการยืนยันเพื่อเทียบเคียงกับลักษณะของลูกบิดอินเดีย รวมทั้งเป็นการสร้างบริบทของเนื้อหาที่จะเชื่อมโยงถึงแหล่งที่มา อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนงานวิจัยทำให้พบว่ายังขาดมิติของการเชื่อมโยงในระดับของภูมิภาคเพื่อแสดงถึงเส้นทางและรูปแบบความสัมพันธ์อันเนื่องมาจากลูกบิดที่พบในสมัยทวารวดี

1.9.3 เอกสารงานที่เกี่ยวข้องกับการพบลูกบิดในพื้นที่สมัยทวารวดี

อพิสิทธิ์ ธีระจรรูธรรม (2550) ได้กล่าวถึงลูกบิดเอาไว้ในตอนต้นที่ 2 ลูกบิดโบราณในดินแดนไทยในหนังสือมนต์เสน่ห์แห่งลูกบิดว่า ลูกบิดโบราณที่พบในประเทศไทยนั้น มีทั้งลูกบิดที่ทำขึ้นเองและนำเข้ามาจากภายนอกทั้งทิศตะวันตกและทิศตะวันออก แล้วยังมีความหลากหลายของรูปแบบอีกด้วย ลูกบิดดังกล่าวน่าจะมาพร้อมกับการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยน

เพราะประเทศไทยเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มีความหลากหลายทางชีวภาพ ประกอบด้วย สัตว์ พืชพันธุ์ชั้นอาหาร และแร่ธาตุต่างๆ จึงเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญ

บัญชา พงษ์พานิช (2551) กล่าวไว้ในหนังสือ รอยลูกบิด ว่าการที่พบลูกบิดแบบต่างๆ เช่น ลูกบิดที่มีลายแท่งสวรรค์ หรือกุญแจสวรรค์ หรือกุญแจเทพ ลูกบิดที่มีลักษณะเป็นมังกร ทำจากหยกขาว อันเป็นเครื่องรางของพระราชารหรือจักรพรรดิ ลูกบิดรูปลักษณะสุริยเทพ รวมทั้งแผ่นหินคาร์เนเลียนรูปสลักผู้หญิงแบบศิลปะโรมัน สันนิษฐานกันว่าลูกบิดเหล่านี้มาจากแถบเมดิเตอร์เรเนียน โดยเข้ามาค้าขายในสมัยนั้น นอกจากนี้ยังพบลูกบิดแก้วและหิน ที่มีลวดลายเป็นแบบเฉพาะเช่นเดียวกับที่พบได้ฝั่งตะวันออกใกล้เมืองปอนดิเชรีของอินเดียอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป ลูกบิดที่พบในเขตโบราณคดีในประเทศไทย พบว่ามีทั้งลูกบิดที่ทำขึ้นเอง และนำเข้ามาจากต่างถิ่น ที่สำคัญคือลูกบิดบ่งบอกให้เห็นถึงการเดินทางของลูกบิดมาพร้อมกับ การวานสินค้าจากพ่อค้าต่างถิ่น ซึ่งรูปแบบของลูกบิดที่มีลวดลาย สี สันที่แตกต่างจากลูกบิดท้องถิ่น ยังบ่งชี้ไปถึงที่มาจากถิ่นที่ห่างไกลเช่น จากอินเดีย จากแถบเมดิเตอร์เรเนียน ซึ่งลูกบิดจะเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ช่วยสืบค้นร่องรอยการค้าขายในโลกโบราณได้เป็นอย่างดี

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

1.10 กรอบความคิดในการวิจัย

